

Хмельницький національний університет
Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту
Кафедра психології та педагогіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА ДИПЛОМНА РОБОТА
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Рівень вищої освіти

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖСТАТЕВИХ СТОСУНКІВ
У СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ
Назва теми

Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність – 053 Психологія

Шифр і назва спеціальності

Шифр 21007

Номер ІНП

Виконала: здобувач 4 курсу, група ПП-21-1 Зай В'ячеслав ЗАЛОЗНИЙ

Підпис

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент Алла ШЕРЕМЕТ

Науковий ступінь, вчене звання

Підпис

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Зав. кафедри психології та педагогіки

доктор психологічних наук, професор

Підпис

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Таїсія КОМАР

30 травня 2025 р.

Хмельницький, 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту
Кафедра психології та педагогіки
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма освітньо-професійна програма «Психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології та педагогіки

Тайсія КОМАР

підпис

протокол № 5 від 12 грудня 2024 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ
В'ячеслава ЗАЛОЗНОГО

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ здобувача

1. Тема кваліфікаційної дипломної роботи: «Психологічні особливості міжстатевих стосунків у студентському віці»

Керівник кваліфікаційної дипломної роботи: Алла ШЕРЕМЕТ, канд.
пед.наук, доцент

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ, науковий ступінь, вчене звання

Затверджено наказом ректора університету від 07 лютого 2025 р. № 23

2. Строк подання здобувачем роботи на кафедру 30 травня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали звіту з переддипломної практики, комплекс методів та методик дослідження: методика «Індекс стилю любові» Дж. Лі (адаптація — Е. Хендрик, К. Хендрик), методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі; методика діагностики типів міжособистісної прив'язаності (К. Bartholomew, Н. Shaver).

4. Зміст кваліфікаційної дипломної роботи (перелік питань, які потрібно розробити): вступ, розділ 1. Теоретичні основи вивчення міжстатевих стосунків у студентському віці, 1.1 теоретичний аналіз сучасних досліджень з проблеми міжстатевих стосунків молоді, 1.2 чинники, що впливають на міжстатеві стосунки, 1.3 проблеми і виклики у міжстатевій взаємодії студентів, висновки до розділу. Розділ 2. Емпіричне дослідження особливостей міжстатевих стосунків студентської молоді, 2.1 організація проведення емпіричного дослідження, 2.2 аналіз результатів дослідження та їх інтерпретація, 2.3 рекомендації щодо формування здорових міжстатевих взаємин у студентському середовищі, висновки до розділу. висновки, перелік джерел посилання.

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень) 7 рисунків, 1 таблиця.

6. Консультанти розділів кваліфікаційної дипломної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

Дата видачі завдання 12 грудня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів (розділів) кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапу роботи	Примітка
1	Вибір теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження, постановка мети і завдань.	До 01.10.2024 р.	виконано
2	Визначення теоретико-методологічних засад дослідження. З'ясування актуальності проблеми.	До 01.12.2024 р.	виконано
3	Оформлення вступу кваліфікаційної дипломної роботи.	До 01.02.2025 р.	виконано
4	I розділ кваліфікаційної дипломної роботи.	До 01.03.2025 р.	виконано
5	II розділ кваліфікаційної дипломної роботи.	До 01.04.2025 р.	виконано
6	Загальні висновки.	До 01.05.2025 р.	виконано
7	Оформлення кваліфікаційної дипломної роботи.	До 30.05.2025 р.	виконано
8	Попередній захист кваліфікаційної дипломної роботи.	___ травня 2025 р.	виконано
9	Захист кваліфікаційної дипломної роботи (відповідно графіку)	___ червня 2025 р.	виконано

Здобувач Защ В'ячеслав ЗАЛОЗНИЙ

Керівник роботи Алла ШЕРЕМЕТ Алла ШЕРЕМЕТ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної дипломної роботи «Психологічні особливості міжстатевих стосунків у студентському віці»

Здобувач В'ячеслав ЗАЛОЗНИЙ

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник Алла ШЕРЕМЕТ

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Кваліфікаційна дипломної робота включає 67 сторінок, 2 таблиці, 6 рисунків, перелік джерел посилання складає 41 найменування.

Ключові слова: міжстатеві стосунки, студентський вік, психологічні особливості, емоційна зрілість, міжособистісна взаємодія, статева ідентичність, молодіжні стосунки.

Об'єкт дослідження: міжособистісні стосунки у студентському віці.

Предмет дослідження: психологічні особливості міжстатевих стосунків у студентському віці.

За результатами дослідження розроблено практичні рекомендації щодо формування здорових міжстатевих стосунків у студентському середовищі.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для впровадження психопрофілактичних і психокорекційних заходів, спрямованих на формування здорових міжстатевих стосунків студентів. Рекомендації можуть бути застосовані у діяльності психологічної служби ЗВО, під час консультування, тренінгів, виховної та просвітницької роботи, а також у підготовці профілактичних програм і заходів для підвищення психологічної культури молоді.

Дипломник Заф В'ячеслав ЗАЛОЗНИЙ

Підпис

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Дата подання кваліфікаційної дипломної роботи до захисту 30 травня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ МІЖСТАТЕВИХ СТОСУНКІВ У СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ	9
1.1 Теоретичний аналіз сучасних досліджень з проблеми міжстатевих стосунків молоді».....	9
1.2 Чинники, що впливають на міжстатеві стосунки	16
1.3 Проблеми і виклики у міжстатевій взаємодії студентів	22
Висновки до розділу.....	29
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МІЖСТАТЕВИХ СТОСУНКІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	30
2.1 Організація проведення емпіричного дослідження	30
2.2 Аналіз результатів дослідження та їх інтерпретація	34
2.3 Рекомендації щодо формування здорових міжстатевих взаємин у студентському середовищі.....	55
Висновки до розділу.....	60
ВИСНОВКИ.....	61
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Період студентства є надзвичайно важливим етапом у становленні особистості, оскільки він супроводжується інтенсивними процесами самопізнання, формуванням життєвих цінностей, побудовою системи міжособистісних стосунків. Одним із найсуттєвіших аспектів соціалізації у цьому віці є встановлення та розвиток міжстатевих стосунків.

Міжстатеві взаємини на студентському етапі мають особливе значення, оскільки саме в цей час відбувається становлення емоційної зрілості, розвиток навичок близькості, довіри, партнерської взаємодії. Водночас, психологічна нестабільність, соціальні стереотипи, тиск медіа та зміна ціннісних орієнтирів можуть ускладнювати процес побудови гармонійних стосунків між молодими людьми.

Сучасні соціокультурні умови — динаміка гендерних ролей, зростаюча індивідуалізація, популярність «незалежності» у взаєминах — вимагають глибшого осмислення психологічних чинників, що визначають стиль поведінки студентів у міжстатевих стосунках, їх мотивацію, очікування та емоційне забарвлення взаємодії.

Незважаючи на актуальність теми, вітчизняна психологія ще недостатньо ґрунтовно досліджує це питання у контексті саме студентського віку. Більшість наукових робіт розглядає міжособистісні стосунки загалом або з точки зору гендерної ідентичності, тоді як психологічні особливості міжстатевої взаємодії у молодіжному середовищі потребують подальшого вивчення.

Таким чином, дослідження психологічних особливостей міжстатевих стосунків у студентському віці є актуальним, оскільки воно дозволяє не лише поглибити теоретичні знання про специфіку цього явища, а й сприяти практичному вирішенню проблем у сфері молодіжного консультування,

профілактики емоційних розладів та формуванню культури здорових стосунків серед молоді.

Об'єкт дослідження – міжособистісні стосунки у студентському віці.

Предмет дослідження – психологічні особливості міжстатевих стосунків у студентському віці.

Мета дослідження – теоретично проаналізувати та емпірично дослідити психологічні особливості міжстатевих стосунків у студентському віці, а також розробити рекомендації щодо формування здорової взаємодії між представниками різних статей у молодіжному середовищі.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення міжстатевих стосунків молоді.

2. Визначити ключові чинники, що впливають на характер міжстатевої взаємодії у студентському віці.

3. Здійснити емпіричне дослідження психологічних характеристик міжстатевих стосунків. Проаналізувати гендерні відмінності у міжстатевій взаємодії студентів.

4. Сформулювати практичні рекомендації щодо формування здорових міжстатевих стосунків у студентському середовищі.

Гіпотеза дослідження. Припускається, що міжстатеві стосунки студентської молоді мають специфічні психологічні особливості, зумовлені типом прив'язаності, стилем міжособистісної взаємодії, рівнем емоційної зрілості та індивідуальними уявленнями про любов; а виявлення цих характеристик дозволяє розробити ефективні психологічні рекомендації щодо гармонізації взаємин між студентами різної статі.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз, синтез, класифікація, систематизація даних науково-психологічної літератури, порівняння, систематизація й узагальнення даних теоретичних та емпіричних досліджень;

емпіричні: методика «Індекс стилю любові» Дж. Лі (адаптація — Е. Хендрик, К. Хендрик), Методика діагностики міжособистісних відносин

Т. Лірі; Методика діагностики типів міжособистісної прив'язаності (К. Bartholomew & Н. Shaver);

статистичні: кількісний та якісний аналіз емпіричних даних та їх узагальнення.

Практичне значення роботи. Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для розробки й впровадження психопрофілактичних і психокорекційних заходів, спрямованих на формування здорових міжстатевих взаємин серед студентської молоді. Сформульовані рекомендації можуть бути використані у діяльності психологічної служби закладу вищої освіти для консультування студентів із труднощами у сфері міжособистісної взаємодії; при розробці тренінгових програм із розвитку емоційної компетентності, саморефлексії та асертивної поведінки; у виховній роботі кураторів, соціальних педагогів і викладачів для просвітницької діяльності щодо побудови партнерських стосунків на основі поваги, довіри та емоційної зрілості; при підготовці освітньо-профілактичних курсів, факультативів, тематичних заходів, спрямованих на підвищення психологічної культури стосунків серед молоді.

Експериментальна база дослідження: Хмельницький національний університет.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні положення дослідження були апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології підлітка: теорія та практика» 18 квітня 2025 року, м. Хмельницький.

Структура роботи. Кваліфікаційна дипломна робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків і списку використаних джерел (43 найменування). Основний зміст роботи викладений на 65 сторінках. Загальний обсяг роботи – сторінка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ МІЖСТАТЕВИХ СТОСУНКІВ У СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ

1.1 Теоретичний аналіз сучасних досліджень з проблеми міжстатевих стосунків молоді

Проблематика міжстатевих стосунків посідає важливе місце у структурі міжособистісної взаємодії, зокрема в юнацькому та ранньому дорослому віці, до якого належить студентська молодь. Цей період характеризується активним становленням особистості, розвитком емоційної сфери, формуванням ідентичності та ціннісних орієнтацій. Саме міжстатеві стосунки в цей час виступають важливим чинником соціалізації, оскільки забезпечують можливість реалізації потреби у близькості, прийнятті, любові, самоствердженні.

Поняття «*стосунки*» у психологічному дискурсі розглядається як форма соціальної взаємодії, що включає емоційні, поведінкові та когнітивні аспекти, які проявляються у процесі безпосереднього чи опосередкованого контакту між людьми. За Я. Коломінським, стосунки — це специфічна система взаємної оцінки, сприйняття й ставлення, що формується у процесі спільної діяльності та спілкування [7, с. 32].

Міжстатеві стосунки, у свою чергу, репрезентують форму міжособистісної взаємодії, що базується на статевих відмінностях, емоційній залученості та соціально зумовлених ролях. Їх формування починається ще в ранньому дитинстві через засвоєння гендерних норм, соціальних установок, культурних моделей поведінки, і поступово ускладнюється в підлітковому і юнацькому віці внаслідок розвитку самоусвідомлення, емоційної зрілості та досвіду спілкування з представниками протилежної статі.

Культура міжстатевих стосунків становить складне соціально-психологічне явище, яке формується у процесі індивідуального розвитку та

соціалізації особистості. Вона охоплює систему цінностей, норм, установок, моделей поведінки, які регулюють взаємодію представників різних статей і впливають на якість міжособистісної взаємодії. Як зазначає І. Кон, міжособистісні стосунки взагалі, і міжстатеві зокрема, мають багатовимірну структуру і включають емоційний, когнітивний та поведінковий аспекти [8, с. 51].

На думку сучасних дослідників, культура міжстатевих стосунків включає кілька взаємопов'язаних психологічних компонентів: настановчий, мотиваційно-ціннісний, праксеологічний, конативний та гносеологічний [6, с. 135].

Настановчий компонент пов'язаний із формуванням уявлень особистості про себе як потенційного суб'єкта стосунків, із внутрішнім прийняттям власної статевої ідентичності та відповідних соціальних ролей. Цей компонент відображає глибоке розуміння індивідом своєї участі в системі міжстатевої взаємодії, включаючи очікування, самооцінку та сприйняття партнера.

Мотиваційно-ціннісний компонент виконує регулятивну функцію щодо поведінки у взаємодії з представниками протилежної статі. Він охоплює особистісні мотиви, які зумовлюють вибір партнера, ступінь емоційної включеності у стосунки, а також систему ціннісних орієнтацій, що регулюють ставлення до взаємності, відповідальності, відданості тощо [6, с. 135; 5, с. 241].

Праксеологічний компонент відображає практичну реалізацію знань і вмінь у сфері стосунків: це і комунікативні навички, і здатність до емпатії, і вміння будувати конструктивний діалог з урахуванням інтересів партнера. Саме цей компонент забезпечує адаптивну поведінку у міжстатевій взаємодії та сприяє гармонійному партнерству [5, с. 125].

Конативний компонент, у свою чергу, представлений морально-вольовими характеристиками особистості, що забезпечують відповідальність, дотримання норм і правил взаємодії, а також готовність до конструктивного

розв'язання конфліктних ситуацій. Він є проявом соціальної зрілості та етичної саморегуляції поведінки.

Гносеологічний компонент охоплює систему знань і уявлень про міжстатеву взаємодію, ґрунтується на загальнолюдських цінностях, культурно зумовлених нормах і гендерних ролях. Завдяки цьому компоненту особистість формує цілісне розуміння сутності міжстатевих стосунків, їх місця у власному житті та в суспільстві загалом [6, с. 135].

Міжособистісні стосунки, на думку науковців, завжди містять елемент взаємної привабливості, що виражається в симпатії, емоційній близькості, прагненні до контакту з іншою особою. До основних характеристик таких взаємин належать сталість, глибина, симпатія, привабливість та взаємовплив [5, с. 241]. Сталість відображає рівень стабільності у ставленні до партнера, тоді як глибина взаємодії свідчить про наявність емоційної близькості. Симпатія та притягування виступають основою позитивного емоційного фону у взаєминах. Взаємовплив як соціально-психологічне явище відображає процес взаємної зміни уявлень, установок і поведінки партнерів під впливом комунікації, що відбувається шляхом імітації, навіювання, переконання або створення комфортного середовища [5, с. 352].

Таким чином, культура міжстатевих стосунків є динамічною системою, в якій поєднуються когнітивні, емоційні та поведінкові складові. Її формування відбувається у контексті індивідуального розвитку, впливу соціального оточення, виховання та культурного середовища. Від рівня сформованості цієї культури залежить якість міжстатевої взаємодії, рівень гармонійності партнерських зв'язків та психологічне благополуччя особистості у сфері міжособистісних стосунків.

З плином часу міжособистісна привабливість може переростати у стійкі форми взаємин, які набувають характеру позитивної або негативної емоційної залученості. На основі тривалого емоційного контакту виникає потреба у спільності, що зумовлює формування певних типів соціально значущих стосунків: приятних, дружніх, партнерських, подружніх тощо.

Регуляція міжособистісних взаємин відбувається за участю трьох ключових мотиваційних векторів: внутрішнього бажання («я хочу»), особистісної здатності реалізувати цю потребу («я можу») та соціальної або ситуаційної необхідності («треба»). Лише наявність бажання не є достатньою умовою для формування стосунків — важливим є також збіг бажань і можливостей обох учасників взаємодії. Ситуативна вимога або зовнішній обов'язок (аспект «треба») часто виступає як чинник, що визначає розвиток, підтримку або, навпаки, згасання стосунків.

Інтимність, як глибинний вимір міжстатевих стосунків, розглядається як особливо особистісна форма зв'язку, що супроводжується емоційною відкритістю, довірою, переживанням особливого єднання з партнером. У структурі близьких міжстатевих стосунків важливу роль відіграють дружба та кохання як взаємодоповнювальні елементи. Дружні стосунки характеризуються високим рівнем взаємної довіри, щирістю, відкритістю у спілкуванні, спільністю життєвих орієнтацій та емоційною підтримкою. У таких стосунках спостерігається глибоке розуміння партнера, інтуїтивне передбачення його реакцій, наявність спільних звичок або «ритуалів». Часто саме дружба виступає перехідним етапом між звичайним знайомством і виникненням глибших почуттів — зокрема, кохання.

Перехід від дружніх до романтичних стосунків, як правило, пов'язаний із посиленням емоційної інтимності, виникненням пристрасті, зростанням емоційної включеності. Кохання у цьому контексті виступає не лише як почуття, але і як здатність особистості до глибокого емоційного зв'язку, турботи, зацікавленості у добробуті партнера, а також прагнення до емоційного й духовного зближення. Разом із тим, неадекватні очікування, надмірні вимоги або дисбаланс у взаємодії можуть призводити до психологічного напруження, зниження рівня задоволеності стосунками та появи конфліктів.

Основними характеристиками міжстатевих стосунків є персоналізованість взаємодії, її емоційна забарвленість, а також відносна

тривалість і стійкість емоційного зв'язку, що ґрунтується на почуттях як стійких ставленнях партнерів один до одного [9, с. 132].

Розвиток інтимно-особистісної сфери є складним і багатовимірним процесом, що передбачає поступове формування емоційної зрілості, здатності до глибоких міжособистісних зв'язків, а також усвідомлення й прийняття власної гендерної ролі. Цей процес є еволюційним і охоплює становлення внутрішньої здатності до близьких стосунків, що включають дружбу, кохання та відповідальне ставлення до батьківства чи материнства [7, с. 351].

У 1990-х роках американський дослідник М. Кнепп запропонував комунікативну модель, яка описує як процеси поступового розвитку міжособистісних стосунків, так і їх можливого погіршення. Центральним у цій моделі є поняття афіліації — прагнення людини до соціальної близькості, яке не є стабільною величиною, а може змінюватися залежно від обставин, досвіду та емоційного фону взаємодії. Модель розвитку стосунків Кнеппа включає десять послідовних етапів, з яких перші п'ять відображають процес поступового поглиблення взаємодії між партнерами, а інші — охоплюють фази занепаду.

Таблиця 1.1 – Етапи розвитку міжособистісних стосунків за М. Кнеппом

№	Назва етапу	Характеристика	Тип стосунків (у повсякденному розумінні)
1	Вступ	Початкова фаза контакту, встановлення поверхневої взаємодії, первинне враження	Знайомство
2	Експериментування	Пошук спільних тем, цінностей, інтересів, виявлення схожостей	Приятельські стосунки
3	Інтенсифікація	Поглиблення довіри, емоційне зближення, часткове саморозкриття	Дружба, емоційна близькість
4	Інтеграція	Поєднання особистих сфер життя партнерів, співпраця, формування «ми»	Партнерські, романтичні стосунки
5	Об'єднання	Публічне підтвердження союзу: заручини, шлюб, спільне проживання	Подружжя, офіційні стосунки

Таблиця 1.2 – Етапи погіршення (занепаду) міжособистісних стосунків за М. Кнеппом

№	Назва етапу	Характеристика	Тип стосунків (у повсякденному розумінні)
6	Диференціація	Усвідомлення відмінностей, зниження спільності, появи суперечностей	Початок відчуження, охолодження
7	Обмеження	Зменшення частоти та змістовності спілкування, уникнення взаємодії	Дистанційні, формальні стосунки
8	Стримування	Переважають негативні емоції, зниження ініціативи, уникнення глибоких тем	Холодність, втома від партнера
9	Утримання	Відчутна емоційна й психологічна віддаленість, часте ігнорування або мовчання	Байдужість, внутрішній розрив
10	Завершення	Припинення контакту, розрив стосунків (емоційний/офіційний), завершення спільної історії	Розставання, розлучення

Модель М. Кнеппа пропонує системне бачення розвитку міжособистісних стосунків як послідовного процесу, що включає десять стадій, розділених на два блоки: етапи зближення (1–5) та етапи занепаду (6–10). Аналіз поданої структури дозволяє зробити кілька важливих психологічних висновків щодо динаміки міжстатевої взаємодії.

По-перше, розвиток стосунків розглядається як поступове зближення, яке починається з поверхневої комунікації (вступ) і може досягти рівня офіційного партнерства або подружнього союзу (об'єднання). Кожен етап передбачає зростання рівня саморозкриття, довіри, емоційної інтимності та міжособистісної відповідальності. Така послідовність дає змогу краще зрозуміти логіку переходів від формального знайомства до глибоких, стабільних взаємин.

Особливої уваги заслуговує етап інтеграції, у якому стосунки переходять на рівень спільної ідентичності — партнери починають сприймати себе як частину цілого («ми»), що важливо у контексті розвитку емоційної зрілості.

По-друге, модель дозволяє усвідомити, що стосунки не завжди розвиваються лінійно. Будь-який етап може стати точкою зупинки або

повернення, а зовнішні та внутрішні фактори можуть сприяти як переходу до наступного етапу, так і регресії у стосунках.

Блок занепаду (етапи 6–10) демонструє зворотний процес — поступове охолодження емоційної взаємодії, втрату спільності, ініціативи та, зрештою, розрив. Особливо важливим є усвідомлення того, що навіть на етапах диференціації та обмеження ще зберігається потенціал для відновлення стосунків, якщо учасники взаємодії володіють достатнім рівнем емоційної компетентності та готовності до роботи над стосунками.

На останніх стадіях (стримування, утримання, завершення) фіксується втрата емоційного зв'язку, зниження інтересу до партнера, психологічне дистанціювання, що є типовими симптомами завершення емоційної близькості.

Застосування моделі Кнеппа до аналізу міжстатевих стосунків дозволяє:

- структурувати процес їх формування;
- виявити критичні точки, на яких відбувається зростання або занепад взаємин;
- прогнозувати подальший розвиток стосунків;
- розробити стратегії підтримки або відновлення емоційного зв'язку.

Загалом ця модель є ефективним інструментом для практичної психології, психотерапії та профілактики деструктивної поведінки у стосунках, особливо серед молоді, яка лише формує навички емоційної взаємодії та партнерства.

У межах психосоціальної концепції Е. Еріксона кожен етап життєвого розвитку пов'язаний з активізацією певного комплексу життєвих сил, які забезпечують мотиваційну енергію для досягнення важливих особистісних цілей. У період юності, за Еріксоном, базовими чеснотами є надія й вірність — ті якості, які дозволяють зберігати оптимізм і стабільність у формуванні ідентичності. У фазі ранньої дорослості до них додається ще одна ключова

характеристика — любов, яка не заперечує попередні, а навпаки — інтегрується з ними, надаючи внутрішню цілісність особистості.

Г. Зборовський також наголошує на тому, що саме любов як соціально-психологічний феномен є найбільш значущим і зрозумілим для студентської молоді, порівняно з іншими глибокими переживаннями цього періоду життя [7, с. 254].

Особливу увагу до потреби в любові та дружбі приділяє гуманістичний підхід у психології, представлений, зокрема, А. Маслоу та К. Роджерсом. На їхню думку, особистість не може реалізувати власний потенціал (самоактуалізуватися), якщо залишаються незадоволеними базові емоційні потреби — у прийнятті, емоційній підтримці, глибокому емоційному зв'язку [7, с. 345].

Молодь прагне відчувати емоційну включеність у значущі стосунки: мати близьких друзів, взаємно кохати, ділитися позитивними емоціями. Найважливішими постатями в їх соціальному оточенні стають не лише друзі, а й сексуальні партнери. Еріксон наголошує, що афіліативна потреба — прагнення бути з кимось — на певному етапі розвитку концентрується на пошуку партнера, якого особистість готова допустити до свого емоційного простору на тривалий час.

У цьому контексті саме інтимність виступає основною формою близької взаємодії, що об'єднує не лише фізичний або сексуальний, а й емоційний, духовний виміри. Почуття любові відіграє ключову роль у становленні особистісної ідентичності та в нормалізації сексуальної поведінки [7, с. 298].

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що для студентської молоді почуття любові, близькості, потреба у прийнятті та взаємному партнерстві мають фундаментальне значення. Сексуальна й статево-рольова поведінка в цьому періоді життя є важливою складовою інтимно-особистісного сценарію розвитку, у якому сексуальність інтегрується з емоційною зрілістю, моральними установками та ціннісними

орієнтаціями. Результатом такої взаємодії може стати свідомий вибір партнера для побудови стабільних стосунків, заснованих на принципах взаємної підтримки, розвитку та співжиття — в межах життєвого шляху, що включає спільну працю, виховання дітей і забезпечення добробуту наступного покоління [7, с. 198].

У контексті дослідження міжстатевих стосунків студентської молоді вітчизняна наука спирається на міждисциплінарний підхід, що поєднує соціально-психологічний, педагогічний та гендерний аналіз. Дослідження у цій сфері підтверджують, що міжстатева взаємодія є важливою складовою особистісного розвитку молоді, її емоційної, ціннісної та соціальної зрілості. Так, Н. Лавріненко розглядає міжстатеві стосунки як чинник формування особистості студентської молоді, наголошуючи на їхній ролі у становленні емоційної стабільності, соціальної адаптації та морального саморозвитку. Вчена підкреслює, що саме в студентському віці закладаються основи гармонійного партнерства, виникає здатність до емпатії, довіри та відповідальності в особистих взаєминах. О. Безпалько, аналізуючи міжстатеву взаємодію в контексті соціально-педагогічної діяльності, акцентує увагу на виховному потенціалі таких стосунків. На її думку, формування культури міжстатевої поведінки має відбуватися на основі ціннісного діалогу, усвідомлення гендерних ролей та соціальних норм, а також через розвиток емоційної культури студентів. Г. Зборовський вважає любов центральним феноменом, близьким і зрозумілим саме студентській молоді. Він трактує кохання не лише як емоційне переживання, а як соціальне явище, що інтегрує цінності, очікування та реальні моделі поведінки молодої людини у сфері міжособистісної взаємодії. Таким чином, любов виступає не просто емоційною потребою, а також джерелом мотивації до самопізнання й розвитку.

Інший вагомий внесок зробила Т. Титаренко, яка хоча безпосередньо не зосереджує увагу на міжстатевих стосунках, проте вивчає особистісні трансформації у межах життєвого шляху. Вона наголошує на важливості

життєвих сценаріїв, де інтимна та партнерська взаємодія відіграє ключову роль у самоусвідомленні молодого людини та побудові її життєвих стратегій.

У психологічному аспекті варто відзначити також О. Кононенко, яка вивчає особливості комунікативної взаємодії між студентами різної статі. Її дослідження виявляють особливості формування довіри, прийняття, рівня саморозкриття, а також чинники, що впливають на стабільність або нестійкість міжстатевих зв'язків у молодіжному середовищі.

З точки зору гендерної психології, вагомий внесок належить Л. Вовк, яка аналізує процес становлення гендерної ідентичності у студентському віці, зокрема через призму міжособистісної взаємодії. Вчена підкреслює, що прийняття гендерної ролі є умовою для гармонійного розвитку міжстатевих стосунків, а відтак — і психологічного благополуччя особистості.

Таким чином, українські дослідники розглядають міжстатеві стосунки як комплексне соціально-психологічне явище, яке відіграє важливу роль у розвитку особистості студентської молоді. У фокусі наукової уваги — становлення емоційної зрілості, формування культури взаємин, прийняття гендерних ролей та розвиток особистісного потенціалу у партнерстві.

1.2 Чинники, що впливають на міжстатеві стосунки

Проблема чинників, що визначають характер і динаміку міжстатевих стосунків, є об'єктом вивчення як у вітчизняній, так і в зарубіжній психологічній науці. У межах особистісного підходу особлива увага приділяється індивідуальним психологічним характеристикам суб'єкта стосунків. Так, С. Максименко наголошує на ролі індивідуально-типологічних особливостей особистості — темпераменту, емоційної стабільності, стилю спілкування, рівня рефлексії — у побудові міжособистісної взаємодії [19]. Т. Титаренко, розглядаючи життєвий шлях особистості, підкреслює, що становлення інтимної сфери є частиною особистісного розвитку, а здатність до любові, емпатії, довіри формується

поступово через досвід партнерських стосунків [29]. Н. Лавріненко у своїй дисертаційній роботі аналізує соціальні чинники, що формують міжстатеву взаємодію студентів, зокрема — вплив мікросоціального середовища, сімейного виховання та моделей, засвоєних у підлітковому віці [Лавріненко, 2004].

У рамках гендерної психології Л. Вовк досліджує, як формування гендерної ідентичності впливає на міжособистісну поведінку. Вона звертає увагу на суперечності між традиційними уявленнями про гендерні ролі та сучасними тенденціями рівноправності у партнерстві [5].

Культурні аспекти взаємодії активно вивчаються у працях Г. Зборовського, який вказує на роль ментальних моделей, культурних норм і моральних цінностей у виборі стратегії поведінки у стосунках. Він підкреслює, що в умовах трансформації українського суспільства молодь часто перебуває у стані ціннісної невизначеності, що позначається на глибоких емоційних взаєминах [10].

Зарубіжні дослідники також пропонують теоретичні моделі, що пояснюють вплив різних факторів на стосунки. Зокрема, Ерік Еріксон пов'язував здатність до інтимності з досягненням ідентичності, а Роберт Стернберг у своїй трикутній теорії любові акцентує на ролі індивідуальних особливостей у поєднанні пристрасті, інтимності та зобов'язання [38;41].

Таким чином, аналіз наукової літератури свідчить про наявність комплексного підходу до вивчення чинників, що впливають на міжстатеві стосунки. Особистісні, соціальні, культурні та гендерні аспекти розглядаються як взаємопов'язані детермінанти, які формують зміст, структуру та якість взаємодії між представниками протилежної статі.

Специфіка процесу сприйняття іншої особистості зумовлюється низкою факторів, серед яких важливу роль відіграють стать, вік, етнічне походження, тип темпераменту, загальний стан здоров'я, попередній досвід взаємодії, сформовані установки, а також індивідуальні риси характеру та професійна належність [14, с. 156].

У масовій свідомості вже тривалий час утвердилася думка про суттєві відмінності між чоловічими та жіночими особистісними особливостями. Ці відмінності знаходять відображення у популярних поняттях, таких як «жіноча» та «чоловіча психологія». У сучасній психологічній науці загальноновизнаними є розбіжності в когнітивному розвитку представників різних статей, а також у їхній соціальній поведінці. Зокрема, у когнітивній сфері спостерігаються відмінності в розвитку вербальних і просторових здібностей: жінки, як правило, демонструють кращі результати у вербальних завданнях, тоді як чоловіки — у просторових. У сфері соціальної взаємодії чоловіки частіше проявляють домінування та агресивність, натомість жінки — більш схильні до доброзичливості, відкритості та емпатійної поведінки [13, с. 256].

При цьому науковці підкреслюють, що маскулінні й фемінні риси не є виключно властивістю чоловіків чи жінок відповідно. Обидва типи якостей можуть бути притаманні представникам обох статей, однак проявляються в різному ступені. Зазвичай у чоловіків більш яскраво виражені маскулінні характеристики, тоді як у жінок — фемінні [13, с. 256].

Водночас низка досліджень показує, що між чоловіками і жінками не існує суттєвих відмінностей у таких характеристиках, як здатність до соціальної взаємодії, рівень самоповаги, прагнення досягати мети, а також аналітичне мислення, креативність і лідерські якості.

Процес пізнання іншої людини передбачає не лише відображення об'єкта сприйняття, а й низку когнітивних механізмів, які можуть спотворювати реальну інформацію. До них належать: ефект першого враження (або механізм первинності), що зумовлює значний вплив початкового контакту на подальше сприйняття; проекція, коли людина несвідомо приписує іншому власні риси чи емоційні стани; стереотипізація, за якої сприйняття іншого базується на типових уявленнях або соціальних шаблонах; етноцентризм, що проявляється в тенденції оцінювати іншого крізь призму власних етнокультурних норм і звичаїв [14, с. 345].

Таким чином, сприйняття іншої особистості, зокрема у міжстатевих стосунках, є складним і багатовимірним процесом, який формується під впливом як індивідуальних характеристик, так і соціокультурних чинників.

Формування міжстатевих стосунків у студентському віці зумовлене низкою психологічних чинників, які визначають характер взаємодії, глибину емоційного зв'язку, стабільність партнерських відносин та рівень задоволеності стосунками. Ці чинники охоплюють як внутрішні характеристики особистості, так і психосоціальні умови її розвитку.

Рисунок 1.3 – Психологічні чинники

Емоційна зрілість є однією з ключових умов ефективної міжособистісної взаємодії та побудови гармонійних міжстатевих стосунків. У сучасній психології вона розглядається як інтегративна характеристика

особистості, що охоплює здатність до усвідомлення власних емоцій, їх регуляції, адекватного вираження, а також вміння розуміти емоційні стани інших та взаємодіяти на основі емпатії та толерантності.

На думку О. Сушенка, емоційна зрілість формується у процесі особистісного розвитку і передбачає високий рівень емоційного контролю, стійкість до стресів, відповідальність у вияві почуттів і здатність до конструктивного спілкування [27]. Це особливо важливо в юнацькому віці, коли молода людина тільки починає досвідчувати інтимні стосунки й вчиться емоційній близькості.

Л. Карамушка зазначає, що низький рівень емоційної зрілості часто призводить до неадекватного реагування в ситуаціях емоційної напруги, проявів ревнощів, пасивно-агресивної поведінки або емоційної залежності у стосунках. Навпаки, емоційно зріла особистість здатна до конструктивного діалогу, прийняття іншої людини та взаємопідтримки [14]. У працях Т. Титаренко емоційна зрілість розглядається як одна з форм життєвої компетентності, яка проявляється у здатності до партнерства, розумінні власних меж та меж іншого, а також у вмінні будувати стосунки, засновані на взаємоповазі, довірі та підтримці [29].

Особливо актуальною ця якість є для студентської молоді, яка перебуває на межі юності й дорослості. Саме в цьому періоді активно формуються установки щодо стосунків, способи емоційного реагування, механізми вирішення конфліктів. За даними досліджень Н. Лавріненко, низький рівень емоційної саморегуляції в студентів часто пов'язаний із труднощами в побудові стабільних міжстатевих стосунків, зокрема у здатності підтримувати довірливий зв'язок, уникати маніпулятивної поведінки або психологічної залежності [18].

Таким чином, емоційна зрілість виступає важливою передумовою ефективного функціонування міжстатевих взаємин. Вона сприяє формуванню позитивного емоційного клімату у стосунках, знижує рівень

конфліктності, забезпечує емоційне саморегулювання і, відповідно, підвищує якість партнерської взаємодії.

Стиль прив'язаності є важливим чинником, що визначає емоційну динаміку, стабільність та якість міжстатевих стосунків. Теорія прив'язаності, започаткована Джоном Боулбі, пояснює, як досвід емоційної близькості в дитинстві впливає на характер міжособистісних взаємодій у дорослому віці [37].

Згідно з дослідженнями М. Айнсворт, виділяють кілька базових стилів прив'язаності: надійний, тривожно-амбівалентний, унікальний і пізніше — дезорганізований. У студентському віці ці стилі проявляються в способі встановлення контактів, глибини довіри до партнера, реакціях на емоційні труднощі та конфлікти [36].

Надійний стиль прив'язаності формується внаслідок позитивного емоційного досвіду в ранньому дитинстві й характеризується здатністю до довіри, відкритості, стабільності у стосунках. Люди з цим типом легко формують глибокі емоційні зв'язки, не бояться бути відвертими та демонструють високий рівень підтримки у партнерстві. Натомість тривожний стиль часто супроводжується емоційною нестабільністю, страхом бути покинутим, потребою в надмірному підтвердженні любові та значущості. Це може призводити до емоційної залежності або конфліктності у стосунках. Унікальний тип виявляється у схильності до емоційного дистанціювання, труднощів у побудові глибокої близькості, небажанні ділитися особистими переживаннями. Люди з таким стилем часто зберігають емоційний контроль, але не здатні повною мірою включатися у партнерські стосунки.

Як зазначає Н. Лаврінченко, стиль прив'язаності студентської молоді тісно пов'язаний з досвідом взаємин у батьківській родині, зокрема — рівнем емоційної підтримки, стабільності, доступності значущих дорослих у дитинстві. Недостатня емоційна підтримка або непослідовна поведінка батьків можуть зумовити розвиток інфантильного або тривожного стилю прив'язаності, що в подальшому ускладнює формування зрілих міжстатевих

зв'язків [18]. На думку Т. Титаренко, стиль прив'язаності — це не лише результат дитячого досвіду, а й система ставлення до себе та до інших, що трансформується в юності та дорослості під впливом нових досвідів, зокрема романтичних взаємин. Саме студентський вік є критичним для переосмислення цих моделей, що відкриває можливості для їх позитивної зміни [29].

Таким чином, стиль прив'язаності є стійким, але не фіксованим чинником, який значною мірою впливає на здатність до побудови емоційно глибоких, стабільних та безпечних міжстатевих стосунків. Його розуміння має важливе значення як для психологічного самопізнання молоді, так і для психопрофілактичної та просвітницької роботи у студентському середовищі.

Одним із важливих психологічних чинників, що впливає на характер і якість міжстатевої взаємодії, є рівень самооцінки особистості, а також сформованість Я-концепції та ідентичності. Самооцінка відіграє регулятивну роль у поведінці, визначаючи як ставлення до самого себе, так і очікування від партнера у стосунках. На думку С. Максименка, самооцінка є центральним елементом структури особистості, що формується на основі індивідуального досвіду, соціального порівняння та зворотного зв'язку з боку значущих інших. Високий рівень адекватної самооцінки дозволяє молодій людині будувати стосунки на основі взаємоповаги, емоційної рівноваги та відкритості до діалогу [19].

Натомість низька або нестабільна самооцінка може призводити до емоційної залежності, ревнощів, страху втрати партнера, конфліктності та підвищеної тривожності у стосунках. Н. Лавріненко у своїх дослідженнях студентської молоді підкреслює, що саме рівень прийняття себе виступає значущим предиктором здатності до формування стійких міжстатевих зв'язків [18].

Сформована ідентичність — зокрема гендерна, соціальна, особистісна — виступає підґрунтям для емоційної автономії у стосунках. Вона забезпечує чітке розуміння власних кордонів, потреб, цінностей, що дозволяє уникати

симбіотичних або деструктивних моделей взаємодії. Е. Еріксон, розглядаючи стадії психосоціального розвитку, наголошував: досягнення стабільної ідентичності у юності є передумовою здатності до побудови справжньої інтимності у ранній дорослості. Ідентичність — це своєрідна психологічна основа, на якій вибудовується здатність кохати та довіряти [38]. У контексті міжстатевих стосунків, гендерна ідентичність сприяє прийняттю своєї ролі як партнера та формує очікування щодо взаємодії з особою протилежної статі. У випадках, коли ця сфера не інтегрована, стосунки можуть набувати поверхового, неусвідомленого або ригідного характеру.

Таким чином, самооцінка та ідентичність — це фундаментальні внутрішньоособистісні утворення, які визначають здатність молодої людини будувати конструктивні, емоційно безпечні й зрілі міжстатеві стосунки.

Гендерна ідентичність і статево-рольові установки є невід’ємними компонентами особистості, які істотно впливають на характер міжстатевої взаємодії, поведінку у стосунках, а також на уявлення про себе як про партнера. Гендерна ідентичність визначається як усвідомлення себе представником певної статі та прийняття відповідної гендерної ролі. Як зазначає Л. Вовк, цей компонент самосвідомості формується у процесі соціалізації, значною мірою під впливом сім’ї, культури, освіти та медіа. У студентському віці відбувається активне переосмислення цих установок, що нерідко супроводжується внутрішніми суперечностями між традиційними і сучасними моделями поведінки [5].

Статево-рольові уявлення визначають очікування щодо того, якими мають бути "чоловіки" і "жінки" у стосунках. Вони охоплюють поведінкові моделі, способи прояву емоцій, ступінь ініціативи, відповідальність у взаємодії. Як зазначає О. Кононенко, студенти часто відтворюють як стереотипні, так і гнучкі моделі поведінки — залежно від рівня гендерної освіти та впливу культурного середовища [16].

У традиційній культурі чоловікам приписують ініціативність, раціональність, домінантність, а жінкам — емоційність, м’якість і

поступливість. Проте сучасна молодь дедалі частіше орієнтується на партнерські моделі взаємодії, що базуються на рівності, взаємній підтримці та гнучкому розподілі ролей. Дослідження Н. Лавріненко вказують на те, що сформованість гендерної ідентичності позитивно корелює з рівнем задоволеності міжстатевими стосунками. Студенти з чітким, але не ригідним розумінням своєї гендерної ролі частіше демонструють емоційну стабільність, відкритість до компромісу, гнучкість у взаємодії [18].

Таким чином, гендерна ідентичність та статево-рольові уявлення є не лише соціальними конструктами, але й психологічними детермінантами, що значною мірою впливають на динаміку та якість міжстатевих стосунків студентської молоді. Їхня адекватність, гнучкість і відповідність особистісним цінностям сприяють формуванню рівноправного та зрілого партнерства.

Мотиваційна сфера відіграє ключову роль у започаткуванні, розвитку та підтриманні міжстатевих стосунків. Саме мотиви, які лежать в основі вибору партнера, визначають тип і глибину взаємин, їхню емоційну насиченість, тривалість, а також рівень взаємної відповідальності. Як зазначає С. Максименко, мотиваційна сфера особистості — це складна ієрархічна система, яка формується під впливом базових потреб, життєвого досвіду та ціннісних орієнтацій. У студентському віці провідними стають потреби в любові, емоційній близькості, приналежності, визнанні, а також у самоствердженні через міжособистісну взаємодію [19].

У контексті гуманістичної психології, А. Маслоу і К. Роджерс стверджували, що лише за умов задоволення потреби у любові та прийнятті особистість здатна до самоактуалізації. Тобто, міжстатеві стосунки можуть виступати як джерело внутрішнього зростання або, навпаки, — як фактор деструкції у разі домінування дефіцитарних мотивів (страх самотності, залежність, прагнення самоствердження за рахунок партнера) [39;41].

Н. Лавріненко виокремлює кілька типових мотивів, які виявляються у студентському віці: емоційний (потреба у коханні, ніжності, близькості);

соціальний (прагнення бути прийнятим, статусність стосунків); особистісно-екзистенційний (пошук змісту, досвіду, власного "Я"); інструментальний (одержання вигоди, підтримки, допомоги) [18].

Якість міжстатевих стосунків багато в чому залежить від того, які саме мотиви є домінантними у конкретної особистості. Зрілі, альтруїстичні мотиви сприяють побудові глибоких, довірливих і тривалих зв'язків. Водночас егоцентричні чи ситуативні мотиви часто обумовлюють поверхневність стосунків, конфліктність або емоційну нестійкість.

Таким чином, мотиваційна сфера є психологічною основою міжстатевої поведінки, що визначає як саме, з ким і для чого особистість вибудовує емоційний контакт. Розуміння власних мотивів і мотивів партнера сприяє формуванню свідомого, відповідального ставлення до інтимної взаємодії та розвитку партнерських стосунків у студентському віці.

Попередній досвід міжособистісних стосунків значною мірою впливає на подальше емоційне сприйняття, установки, очікування та поведінку у нових міжстатевих зв'язках. Він формує у молодій людини певну модель взаємодії, яка може бути як адаптивною, так і дисфункціональною. Як зазначає Т. Титаренко, досвід попередніх стосунків закладається не лише через романтичні взаємини, а й через базові дитячо-батьківські стосунки, де формуються перші уявлення про довіру, прийняття, конфліктність і близькість. Ці патерни можуть зберігатися на рівні підсвідомих схем поведінки та впливати на вибір партнера, тип стосунків, рівень емоційної відкритості [29].

Н. Лавріненко підкреслює, що позитивний досвід у сфері міжстатевої взаємодії сприяє формуванню зрілої позиції, впевненості у собі, здатності до емпатійної взаємодії. Натомість травматичний досвід, пов'язаний з емоційними втратами, зрадою чи залежністю, часто викликає установки уникнення, тривожності, недовіри до партнера [18].

Психологічна наука вказує, що молодь схильна інтеріоризувати минулі переживання як "емоційні шаблони", які автоматично активуються у схожих

ситуаціях. Це проявляється, наприклад, у страху близькості після досвіду відторгнення, або в гіперкомпенсаційній поведінці після зниження власної значущості у попередніх стосунках. Важливу роль у цьому процесі відіграє так зване "рефлексивне осмислення досвіду" — здатність особистості усвідомити, проаналізувати, прийняти й інтегрувати власний емоційний досвід у майбутні життєві сценарії. На думку К. Роджерса, лише через прийняття власного досвіду можливе справжнє психологічне зростання й формування автентичної поведінки у нових стосунках [40].

Таким чином, попередній досвід міжстатевих або значущих міжособистісних стосунків виконує функцію внутрішнього регулятора, який впливає на мотивацію, очікування та стиль поведінки у нових взаєминах. Розуміння й опрацювання цього досвіду дозволяє особистості уникати повторення негативних сценаріїв і будувати більш здорові та зрілі зв'язки.

Комунікативні навички є однією з найважливіших умов ефективної міжособистісної взаємодії, особливо у сфері міжстатевих стосунків. Від рівня сформованості вміння спілкуватися залежить здатність особистості до емоційного самовираження, налагодження діалогу, конструктивного вирішення конфліктів та підтримки емоційного зв'язку. Як наголошує С. Максименко, комунікативна компетентність включає в себе не лише технічні вміння (аргументація, переконання, активне слухання), а й емоційні компоненти — здатність до емпатії, поваги, прийняття іншої точки зору [19]. У молодіжному середовищі ці якості нерідко ще перебувають у процесі становлення, тому в студентському віці можливі труднощі у вираженні почуттів, непорозуміння та конфлікти у стосунках. Н. Лавріненко у своїх дослідженнях зазначає, що дефіцит комунікативних навичок серед студентів може призводити до порушення емоційної близькості, виникнення напруження у взаєминах, неспроможності до відкритого обговорення проблем. Особливо це стосується ситуацій, коли один із партнерів демонструє пасивну або агресивну комунікацію замість асертивної [18]. Крім того, важливими є навіки конструктивного вирішення конфліктів, здатність

до компромісу та збереження взаємної гідності навіть у ситуації незгоди. За відсутності цих навичок зростає ризик деструктивних реакцій — ігнорування, маніпуляцій, образ чи емоційної відстороненості.

Таким чином, рівень розвитку комунікативних навичок є критичним чинником, що забезпечує функціональність і стійкість міжстатевих стосунків. Його підвищення через психопросвіту, тренінги та саморефлексію є важливим завданням сучасної молоді на шляху до психологічно зрілих партнерських відносин.

1.3 Проблеми і виклики у міжстатевій взаємодії студентів

Проблематика міжстатевої взаємодії студентської молоді стала об'єктом активного вивчення в зарубіжній психології, соціології та гендерних студіях. У працях іноземних дослідників простежується міждисциплінарний підхід, що охоплює комунікативні аспекти, культурні відмінності, когнітивно-емоційні механізми, а також вплив глобалізаційних процесів на формування стосунків.

Для глибшого розуміння специфіки міжстатевих стосунків студентської молоді необхідно передусім проаналізувати вікові особливості цього періоду. Віковою нормою для студентів вважається вік від 17–18 до 22–25 років, що за класифікацією загальної та вікової психології відповідає пізній юності або ранній дорослості [1]. Суттєво, що в межах цього періоду відбуваються глибинні особистісні трансформації, які мають безпосередній вплив на якість міжстатевої взаємодії. По-перше, це період формування ідентичності та самоусвідомлення.

Молодь активно вибудовує свою Я-концепцію, визначає базові життєві цінності, особистісну та гендерну ідентичність. На думку Е. Еріксона, саме в цьому віці вирішується психосоціальна криза "інтимність проти ізоляції", коли здатність до побудови тісних стосунків залежить від досягнення стабільної ідентичності [2]. Саме тому невизначеність або фрагментарність

самосприйняття можуть зумовлювати складнощі у взаєминах. По-друге, спостерігається розвиток емоційної зрілості. Цей процес передбачає здатність до саморегуляції, усвідомлення власних емоцій та емпатійне ставлення до почуттів іншого. Проте, як підкреслює С. Максименко, на цьому етапі можливими є епізоди імпульсивної поведінки, ідеалізації партнера або невміння адекватно реагувати в емоційно насичених ситуаціях [18]. По-третє, студентський вік характеризується високою потребою в емоційній близькості.

Згідно з концепцією А. Маслоу, потреба в любові, приналежності та прийнятті стає домінантною саме в юності, а її задоволення відіграє критичну роль у подальшому саморозвитку [39]. Власне, прагнення до романтичних стосунків, сексуальна активність, пошук «ідеального» партнера — є типовими проявами міжособистісної поведінки у цей період [5]. По-четверте, юнацький вік позначений соціально-психологічною чутливістю.

Потреба в соціальному схваленні, орієнтація на думку однолітків, вплив медіа і популярної культури значно впливають на уявлення студентів про норми міжстатевої взаємодії. Це, у свою чергу, призводить до суперечностей між зовнішніми моделями (часто стереотипними) і внутрішніми цінностями особистості [6].

У студентському віці активно формуються морально-етичні переконання, зокрема щодо гендерних ролей, вірності, сексуальності, особистісних меж у партнерстві. На цьому етапі особистість стикається із необхідністю інтеграції культурно-набутих норм у власну систему життєвих пріоритетів. Т. Титаренко зазначає, що студентський вік є критичним для утвердження здатності до морального вибору в умовах емоційної залученості [29].

Отже, підсумовуючи, студентський вік — це період інтенсивного психосоціального та емоційного становлення, коли особистість формує свою ідентичність, навчається емоційної відкритості, вступає у перші значущі партнерські стосунки та шукає баланс між самоствердженням і близькістю.

Водночас саме ці процеси створюють ґрунт для виникнення проблем і викликів у міжстатевій взаємодії, що потребують наукового осмислення та психолого-педагогічного супроводу.

Значний внесок у розуміння проблем у комунікації між статями зробила Deborah Tannen, яка у своїй концепції "*Genderlect Styles*" показала, що чоловіки й жінки розрізняються не лише за стилем мовлення, але й за його функціональним змістом. Чоловіки частіше прагнуть до домінування та структурованості у спілкуванні, тоді як жінки — до емоційної підтримки й створення контакту. Це нерідко призводить до непорозуміння у студентських стосунках, особливо на етапі формування пари, коли стиль мовлення інтерпретується як неухважність або агресія [28].

Geert Hofstede у своїй теорії культурних вимірів підкреслював, що навіть у межах одного вікового сегменту — студентської молоді — міжстатева взаємодія суттєво варіюється залежно від національної культури. У колективістських культурах (наприклад, Східна Азія) очікується стриманість, повага до норм, тоді як в індивідуалістичних культурах (США, Західна Європа) — емоційна відкритість і свобода у виборі партнера [41]. Така відмінність світогляду створює виклики для студентів у міжнародному середовищі або для тих, хто перебуває в міжкультурних парах.

На думку John Gottman, який понад 30 років досліджував пари, серед основних причин деструктивної взаємодії є:

- критиканство,
- захисна поведінка,
- знецінення (contempt),
- "емоційне закриття" (stonewalling).

Ці патерни можуть закладатися ще в юному віці й проявлятися у студентських міжстатевих стосунках як механізми уникнення близькості, невміння підтримувати діалог і відстоювати позицію без агресії [41].

Carol Gilligan у своїй теорії морального розвитку вказувала, що жіноча моральність частіше орієнтована на взаємодію, піклування й відповідальність

перед іншим, тоді як чоловіча — на справедливість і автономію. У молодіжному середовищі це може призводити до відмінностей у підходах до побудови стосунків: жінки частіше прагнуть до емоційної залученості, а чоловіки — до структурованого розподілу ролей [35].

Авторка концепції психологічної андрогінії, Sandra Bem доводила, що найбільш адаптивними є ті особистості, які поєднують у собі маскулінні й фемінні риси — тобто діють залежно від ситуації, а не жорстких рольових очікувань. У студентському віці відсутність гнучкості часто є джерелом конфлікту, коли одна зі сторін не може вийти за межі традиційного уявлення про "чоловічу" чи "жіночу" поведінку [41].

На думку Роберта Стернберга, автора трикутної теорії кохання, гармонійні стосунки мають містити три складові:

- інтимність (близькість),
- пристрасть,
- зобов'язання.

У студентському віці часто домінує лише один із компонентів (наприклад, пристрасть), що створює нестабільність у стосунках, нерівність у залученні, а також високий ризик емоційного вигорання [41].

Таким чином, зарубіжні дослідження підтверджують, що проблеми міжстатевої взаємодії студентів не зводяться лише до особистісних відмінностей. Вони обумовлені ширшим спектром факторів: гендерно-комунікативними стилями, впливом культури, психологічними механізмами уникнення близькості, жорсткими гендерними очікуваннями та поверхневим розумінням любові. Формування зрілих і стабільних стосунків потребує розвитку емоційної компетентності, гендерної гнучкості та свідомого ставлення до себе й іншого в партнерстві.

У вітчизняному науковому просторі проблематика міжстатевої взаємодії студентської молоді висвітлюється переважно в контексті гендерної психології, вікової психології та соціально-педагогічної практики. Дослідники аналізують труднощі, з якими стикаються студенти у процесі

формування емоційно значущих стосунків, а також розкривають вплив соціальних, психологічних та культурних факторів на ці процеси.

Міжстатева взаємодія студентської молоді в українській науковій традиції розглядається як багатовимірне психологічне і соціокультурне явище, що формується під впливом як особистісних характеристик, так і соціальних умов. Питання складності побудови партнерських взаємин у студентському віці порушується у працях психологів, педагогів, соціологів, які виокремлюють ряд об'єктивних і суб'єктивних викликів, що ускладнюють гармонійний розвиток міжстатевих стосунків.

Одним з провідних психологічних чинників, який обумовлює труднощі у побудові міжстатевих стосунків, дослідники визначають емоційну незрілість студентської молоді. Як зазначає Н. Лавріненко, студенти часто демонструють недостатню здатність до саморегуляції, контролю імпульсивних емоційних реакцій, що спричиняє конфлікти, ревності, емоційну залежність або уникнення близькості [18]. Молодь, яка не опанувала механізмів емоційної саморефлексії, схильна до неусвідомленого відтворення деструктивних моделей поведінки, що були засвоєні у батьківській родині або в попередньому досвіді спілкування.

Л. Вовк наголошує, що у свідомості значної частини студентської молоді зберігаються традиційні уявлення про "чоловічу" та "жіночу" роль у стосунках, що призводить до жорсткої фіксації на певних поведінкових сценаріях. Наприклад, чоловіки часто ототожнюють свою роль із домінуванням, ініціативністю, емоційною стриманістю, тоді як жінки — з емоційністю, поступливістю, залежністю. Така статево-рольова ригідність знижує гнучкість у міжособистісній взаємодії, заважає вільному виявленню почуттів та формуванню партнерських відносин [5]. Більш того, дослідниця підкреслює, що така ригідність часто не відповідає реальним очікуванням молоді, що призводить до внутрішньої суперечності, зниження задоволеності стосунками та втрати автентичності у поведінці.

Особливої уваги в українських публікаціях приділяється труднощам комунікації між представниками різної статі. О. Безпалько зазначає, що студентська молодь часто не володіє достатнім рівнем комунікативної компетентності: це стосується як вербальної взаємодії, так і невербального спілкування, здатності до емпатії, активного слухання, асертивного відстоювання меж. Відсутність навичок відкритого діалогу призводить до замовчування проблем, уникнення обговорень і накопичення напруження у стосунках [2]. Ця проблема ускладнюється ще й тим, що в українських вищих закладах освіти рідко реалізуються програми розвитку емоційного інтелекту та психологічної культури міжособистісного спілкування.

Українські дослідники також акцентують увагу на тому, що багато студентів приходять у нові міжстатеві стосунки з уже сформованими, не завжди позитивними установками щодо емоційної близькості, довіри, зобов'язань. Так, Т. Титаренко наголошує, що досвід первинної соціалізації — тобто пережиті в дитинстві стосунки з батьками — закладає базову модель взаємодії, яка автоматично відтворюється у зрілому віці. Відсутність досвіду безпечної прив'язаності, емоційної відкритості чи батьківської підтримки у дитинстві може призводити до проблем з довірою, страху відторгнення або емоційного "закриття" в партнерстві [29].

В останні роки до традиційних психологічних і соціальних труднощів додаються нові, соціально обумовлені виклики. Г. Зборовський у своїх публікаціях зазначає, що війна, економічна невизначеність, розриви соціальних зв'язків та загальний рівень тривожності впливають на студентську молодь особливо гостро. Молоді люди часто не почуваються емоційно захищеними, що унеможлиблює глибоку емоційну залученість у стосунки. Вони демонструють обережність, уникнення зобов'язань, підвищену чутливість до відторгнення [10].

Таким чином, слід зазначити, що у результаті міжстатева взаємодія відбувається в контексті психоемоційного виснаження, що знижує якість стосунків, підвищує ризик конфліктів, а також спричиняє поверхневність або

ситуативність взаємин. Проблеми міжстатевої взаємодії студентів у сучасній Україні є багаторівневими. Вони охоплюють не лише психологічні особливості особистості, а й соціокультурні установки, досвід дитинства, рівень освіченості у сфері емоційного інтелекту. Серед головних викликів — емоційна незрілість, гендерна ригідність, дефіцит комунікативних навичок, відсутність позитивних сімейних моделей та вплив соціальних криз.

Зокрема, слід звернути увагу, що у контексті війни й посттравматичних змін ці проблеми загострюються, що вимагає від педагогів, психологів та освітніх установ активного впровадження програм психоосвіти, соціально-емоційного навчання та розвитку культури партнерської взаємодії.

Висновки до розділу.

У першому розділі здійснено теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення міжстатевих стосунків студентської молоді. З'ясовано, що міжстатеві взаємини є складним психологічним феноменом, який формується під впливом емоційної зрілості, типів прив'язаності, ціннісних орієнтацій, гендерної ідентичності та соціокультурного контексту.

Проаналізовано чинники, що визначають характер стосунків, зокрема: особистісні особливості, соціальні установки, культурні норми, гендерні ролі та попередній досвід взаємодії. Особливу увагу приділено викликам і труднощам, які постають перед сучасною молоддю в побудові гармонійних партнерських стосунків — зокрема, деструктивним моделям поведінки, емоційній незрілості, міжособистісній тривожності та впливу медіа.

Отримані теоретичні узагальнення стали підґрунтям для емпіричного дослідження та подальшої розробки практичних рекомендацій щодо формування здорової міжстатевої взаємодії у студентському середовищі.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МІЖСТАТЕВИХ СТОСУНКІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

2.1 Організація проведення емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження спрямоване на виявлення особливостей міжстатевих стосунків студентської молоді та аналіз впливу психологічних чинників, виявлених у теоретичній частині роботи, на характер міжособистісної взаємодії між юнаками та дівчатами.

Дослідження проводилося протягом жовтня–квітня 2024 року на базі Хмельницького національного університету. Вибірка становила 57 студентів факультету здоров'я, психології та спорту, серед яких: 35 дівчат (61,4%); 22 юнаки (38,6%).

Вибіркова сукупність була сформована за принципом доступності, із дотриманням умов анонімності та добровільної участі. Респонденти перебували у віковому діапазоні від 18 до 23 років, що відповідає періоду пізньої юності / ранньої дорослості.

Загальний підхід до дослідження має комплексний характер і поєднує кількісні та якісні методи збору та аналізу даних. Основними завданнями цього етапу є:

- визначення особливостей емоційного, мотиваційного та комунікативного компонентів міжстатевих стосунків;
- виявлення статевих відмінностей у сприйнятті стосунків;
- встановлення взаємозв'язків між емоційною зрілістю, стилем прив'язаності та особливостями міжособистісної взаємодії.

Для досягнення зазначених цілей були застосовані психодіагностичні методики, валідність і надійність яких підтверджено в українських та зарубіжних дослідженнях. Вибір інструментарію обумовлений завданнями дослідження та особливостями досліджуваного контингенту.

Для реалізації поставлених цілей дослідження та вивчення психологічних особливостей міжстатевих стосунків студентської молоді було обрано методику, яка дозволяє комплексно оцінити характер міжособистісної взаємодії, її емоційне та поведінкове наповнення.

Методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі (адаптація Собріна, 1984). Методика Т. Лірі є однією з найбільш поширених у дослідженнях міжособистісної взаємодії. Вона базується на концепції міжособистісного простору, де поведінка особистості розглядається у взаємозв'язку з двома ключовими вимірами:

- домінування – підпорядкування;
- дружелюбність – агресивність.

Згідно з автором, усі стилі міжособистісної поведінки можуть бути класифіковані за вісьмома основними типами (октоанти): авторитарний, агресивний, підозрілий, підлеглий, залежний, співробітницький, альтруїстичний, лідерський. Вони представлені у формі інтерперсонального кола, що дозволяє візуалізувати як поведінку респондента у стосунках, так і те, як він сприймає ставлення інших до себе. Методика дозволяє визначити домінуючий стиль міжособистісної поведінки; оцінити рівень агресивності, відкритості, підпорядкованості; виявити відмінності між самооцінкою й оцінкою з боку інших; проаналізувати специфіку поведінки у міжстатевих стосунках.

Застосування методики Т. Лірі у цьому дослідженні є доцільним з огляду на її практичну спрямованість та можливість вивчення міжособистісних патернів, характерних саме для юнацького віку, в тому числі у контексті міжстатевої взаємодії.

Методика діагностики типів міжособистісної прив'язаності (К. Bartholomew & Н. Shaver). Ще однією важливою методикою, що була використана в дослідженні, стала діагностика типів міжособистісної прив'язаності, запропонована К. Бартолом'ю та Г. Шейвером. Дана методика дозволяє вивчити глибинні емоційні установки особистості щодо інтимних

стосунків, а також спрогнозувати її поведінкові патерни в контексті близьких взаємин. Згідно з концепцією авторів, стиль прив'язаності формується в дитинстві внаслідок взаємодії з фігурами первинної турботи та в подальшому визначає характер поведінки у партнерських стосунках у дорослому віці.

Методика ґрунтується на двовимірній моделі, яка враховує:

- образ себе (висока або низька самооцінка, гідність);
- образ іншого (довіра або підозрілість, очікування підтримки або відкидання).

На основі цих параметрів виділяють чотири основні типи прив'язаності:

1. Надійний (безпечний) — високий рівень довіри до себе й до партнера, здатність до глибокої емоційної взаємодії, відкритість, вміння підтримувати інтимні стосунки без страху відторгнення.

2. Тривожно-амбівалентний — невпевненість у собі, залежність, постійна потреба в підтвердженні любові, страх втрати близької людини.

3. Уникаючий (відсторонений) — високий образ себе, але негативний образ іншого; уникає емоційної близькості, схильний до самодостатності, тримає дистанцію.

4. Страховий (дезорганізований) — одночасна потреба в близькості й страх бути відкинутим; низький образ себе й іншого, високий рівень внутрішнього конфлікту у стосунках.

Методика застосовується у вигляді опитувальника, що містить твердження, з якими респондент погоджується або ні, визначаючи, наскільки ті відображають його стиль поведінки у близьких стосунках. Результати дозволяють зрозуміти, як саме респондент формує та підтримує емоційні зв'язки, якою мірою відчуває безпеку, довіру, чи навпаки — тривогу, уникнення або емоційний бар'єр. Застосування цієї методики в контексті міжстатевих стосунків студентської молоді є цілком обґрунтованим, оскільки дозволяє оцінити емоційну базу стосунків — глибинну структуру, на якій

будується поведінка у парі, а також спрогнозувати типові реакції у ситуаціях емоційного зближення чи відторгнення.

Методика була адаптована до українських умов (наприклад, у роботах В. Лугового та Т. Титаренко), що дозволяє використовувати її у студентських вибірках з валідними результатами.

Методика «Індекс стилю любові» Дж. Лі (адаптація — Е. Хендрик, К. Хендрик). З метою глибшого аналізу особливостей міжстатевих стосунків студентської молоді в дослідженні була застосована методика «Індекс стилю любові», розроблена Джоном Лі та адаптована для емпіричних досліджень подружжям психологів Е. Хендрик і К. Хендрик (Hendrick & Hendrick, 1986). Даний інструмент дозволяє виявити індивідуальні стилі переживання любові, які відображають емоційні установки, ціннісні орієнтації та поведінкові патерни у романтичних стосунках.

Концепція базується на ідеї, що любов є багатогранним почуттям, яке може мати різні психологічні форми. Згідно з класифікацією Дж. Лі, існує шість основних стилів любові, кожен із яких відповідає певному типу прихильності та поведінки у стосунках:

1. Ерос (еротична любов) — чуттєва, емоційно насичена, романтична любов, орієнтована на фізичне й естетичне притягнення.
2. Людус (гра) — любов-гра, флірт, емоційна дистанція, відсутність глибокої прихильності та довгострокових зобов'язань.
3. Сторге (дружня любов) — поступове зростання емоційної прив'язаності на основі дружби, спільності інтересів, довіри.
4. Прагма (практична любов) — розсудлива, логічна любов, заснована на сумісності, взаємовигоді, співпадінні життєвих цілей.
5. Манія (одержима любов) — інтенсивна, тривожна, емоційно залежна форма любові з проявами ревності і страху втрати.
6. Агапе (безумовна любов) — альтруїстична, самопожертвенна любов, що ґрунтується на турботі про іншу людину.

Методика реалізується у формі опитувальника, який включає висловлювання, що відображають характеристики кожного стилю. Респонденти оцінюють ступінь своєї згоди з ними за шкалою, що дозволяє визначити домінуючий стиль любові та рівень вираженості кожного типу.

Застосування цього інструменту у дослідженні студентської молоді є виправданим з огляду на високу емоційну насиченість стосунків у пізній юності, активну фазу формування образу кохання, а також потребу у самоідентифікації через досвід романтичної прив'язаності. Методика дозволяє співвіднести емоційні уявлення про любов із фактичним стилем поведінки у стосунках, що має особливу цінність для комплексного аналізу міжстатевої взаємодії.

2.2 Аналіз результатів дослідження та їх інтерпретація

Методика Т. Лірі дала змогу виявити основні тенденції міжособистісної поведінки студентів у стосунках з оточенням, зокрема з особами протилежної статі. Було проаналізовано вісім базових стилів поведінки, які згруповані у два виміри: «домінування – підпорядкування» та «агресивність – дружелюбність».

За результатами дослідження міжособистісної поведінки студентів методом Т. Лірі було виявлено, що найбільш поширеним є альтруїстичний стиль, який притаманний 27,2 % опитаних. Цей тип поведінки характеризується високим рівнем емпатійності, відкритості до емоційної взаємодії та готовністю допомагати іншим. Наявність таких тенденцій свідчить про сформовану здатність студентської молоді до конструктивного партнерства у міжстатевій взаємодії.

На другому місці за частотністю виявлено кооперативний стиль (21,0 %), який відображає установку на рівноправну взаємодію, гнучкість, здатність до компромісу. Такий результат підтверджує позитивну тенденцію до побудови зрілих міжособистісних відносин, що базуються на

взаєморозумінні й повазі. У 17,5 % студентів переважає авторитарний стиль, що вказує на прагнення до лідерства, домінування, іноді — нав'язування власної думки. Подібні риси можуть як сприяти ефективній комунікації (за умови конструктивного використання), так і бути джерелом конфліктів у разі жорсткої поведінки. Близько 12,3 % респондентів демонструють підлеглий стиль, що може бути проявом невпевненості в собі, надмірної орієнтації на партнера, емоційної залежності. Це потребує уваги, адже така модель може ускладнювати формування автономних і гармонійних стосунків. Агресивний стиль виявлено у 10,5 % студентів. Цей стиль асоціюється з імпульсивністю, низьким рівнем толерантності, схильністю до контролю та емоційної напруги. Він свідчить про потенційні труднощі у сфері взаєморозуміння, особливо в умовах конфліктних ситуацій.

Нарешті, 11,5 % респондентів продемонстрували змішані або нестійкі моделі поведінки, що можуть свідчити про адаптивність до контексту або ще не сформовану модель міжособистісної взаємодії, притаманну транзитивному віковому періоду — пізній юності.

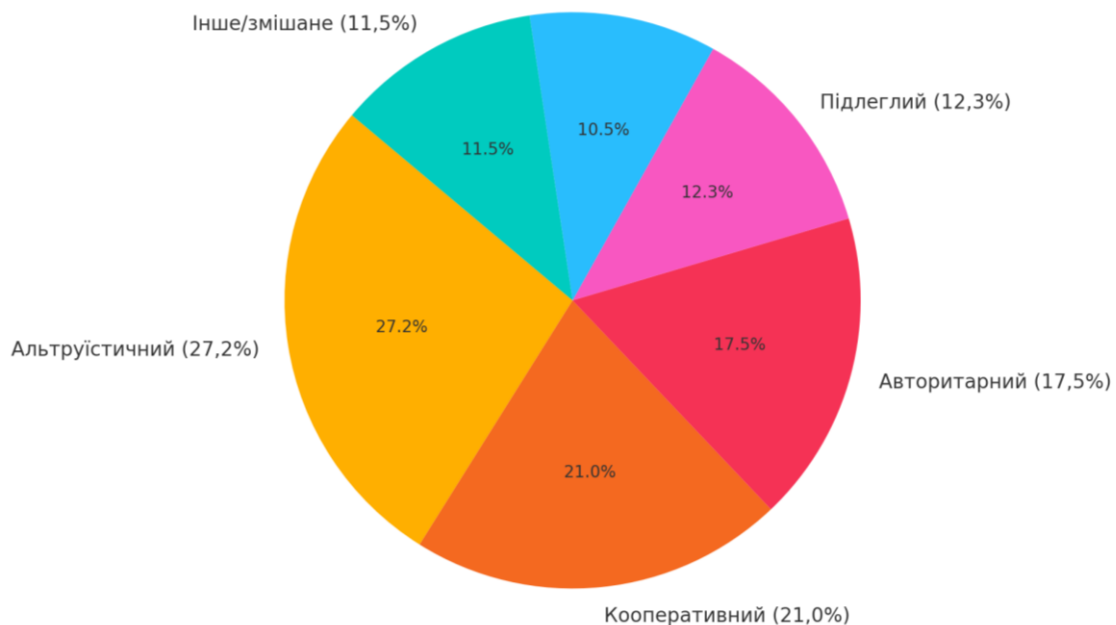

Рисунок 2.1 – Розподіл стилів міжособистісної поведінки за методикою Т. Лірі

Таким чином, результати свідчать про домінування конструктивних, емпатійних і співпрацювальних стилів поведінки у міжособистісних стосунках студентів. Це є позитивним індикатором емоційної та соціальної зрілості частини молоді. Водночас у частини опитаних виявлені риси авторитарності, агресивності або підлеглості, що можуть створювати ризики деструктивної взаємодії в міжстатевих стосунках. Отримані дані потребують подальшої співвідносної інтерпретації з іншими психодіагностичними методиками дослідження.

Зіставлення результатів діагностики міжособистісних відносин за статевою ознакою дозволило виявити низку відмінностей у характері взаємодії студентів із представниками протилежної статі.

Таблиця 2.1 – Порівняння за статтю стилів міжособистісної поведінки за методикою Т. Лірі

Тип міжособистісного стилю	Дівчата (n=35)	Хлопці (n=22)
Альтруїстичний	37%	13,6%
Кооперативний	25,7%	13,6%
Авторитарний	11,4%	27,3%
Агресивний	5,7%	18,2%
Підлеглий	14,3%	9,1%
Інше/змішане	5,7%	18,2%

Перш за все, у групі дівчат домінуючими виявилися альтруїстичний (37,1 %) та кооперативний (25,7 %) стилі. Це свідчить про орієнтацію на емпатійну, підтримувальну взаємодію, готовність до компромісу та емоційної відкритості. Така поведінка свідчить про переважання конструктивних стратегій у побудові міжособистісних стосунків.

Натомість у групі хлопців найбільш вираженими є авторитарний стиль (27,3 %) та агресивний (18,2 %), що вказує на тенденцію до домінування, жорсткості, прагнення контролювати взаємодію. Подібні риси можуть бути

пов'язані з намаганням утвердитися у статусі лідера або з потребою зберегти незалежність у міжстатевих відносинах.

Також спостерігаються розбіжності у показниках змішаних або нестійких стилів: їх виявлено у 18,2 % хлопців, що втричі більше, ніж у дівчат (5,7%). Це може свідчити про більшу варіативність або невизначеність стилю поведінки у частини чоловічої молоді, що перебуває на етапі активного особистісного становлення.

Щодо підлеглого стилю, то він частіше виявлявся серед дівчат (14,3 %) порівняно з хлопцями (9,1%). Це свідчить про дещо вищу ймовірність емоційної залежності, потреби в підтримці або уникання конфлікту з боку студенток.

Загалом, аналіз показує, що дівчата частіше демонструють партнерсько-дружній тип взаємодії; хлопці — домінантно-контролюючий або нестійкий стиль поведінки.

Такі відмінності можуть бути зумовлені як особистісними характеристиками, так і соціальними очікуваннями, пов'язаними з гендерними ролями, які відтворюються у студентському середовищі. Вони мають важливе значення для розуміння особливостей побудови стосунків між представниками різних статей у юнацькому віці.

Дослідження типів міжособистісної прив'язаності дозволило встановити, як саме студенти будують емоційно близькі стосунки та які внутрішні моделі впливають на їхню поведінку у партнерстві.

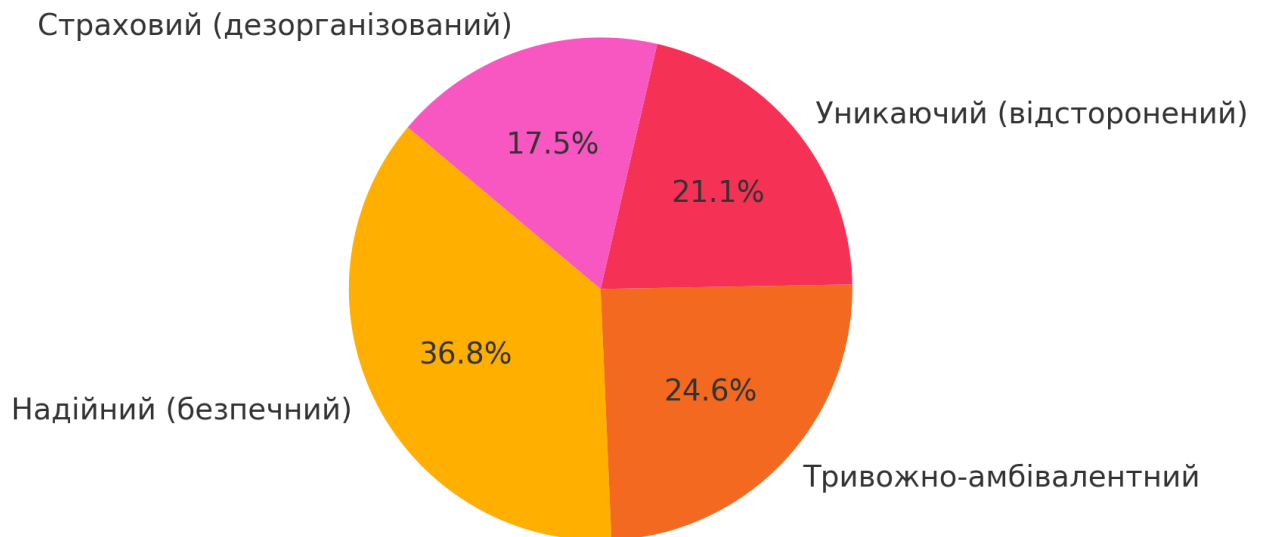

Рисунок 2.2 – Загальний розподіл типів прив'язаності серед студентів

Найбільшу частку респондентів склали ті, у кого виявлено надійний тип прив'язаності (36,8 %). Такі студенти мають позитивний образ себе й інших, здатні до довіри, відкритості у стосунках, що свідчить про сформовану емоційну зрілість і здатність до гармонійного партнерства.

Водночас у 24,6 % опитаних виявлено тривожно-амбівалентний стиль. Він характеризується емоційною залежністю, надмірною потребою в увазі, побоюванням бути залишеним. Ця група демонструє високий рівень залученості до стосунків, але водночас — внутрішню нестабільність.

21,1 % респондентів мають уникаючий стиль прив'язаності, що свідчить про схильність до дистанціювання, емоційної закритості, труднощів із проявом вразливості. Такі студенти зазвичай уникають емоційної близькості, хоча можуть бути зовні соціально активними.

Найменше — 17,5 % студентів — мають страховий (дезорганізований) тип, що поєднує потребу у близькості з водночас вираженим страхом емоційного відторгнення. Ця група є психологічно вразливою, з неузгодженим образом себе й інших, часто демонструє амбівалентність і нестійкість у стосунках.

Отримані результати засвідчують достатньо високий відсоток студентів із конструктивними моделями прив'язаності (надійний тип). Водночас, понад

60% респондентів мають ту чи іншу форму емоційної нестабільності (тривожність, уникання, страх), що створює психологічні передумови для напружених або нестійких стосунків.

Ці результати підтверджують значення емоційної історії та попереднього досвіду у формуванні особистісних моделей міжстатевої взаємодії. Важливо також звернути увагу на те, що в студентському віці ці моделі ще можуть змінюватися під впливом нових значущих зв'язків та саморефлексії.

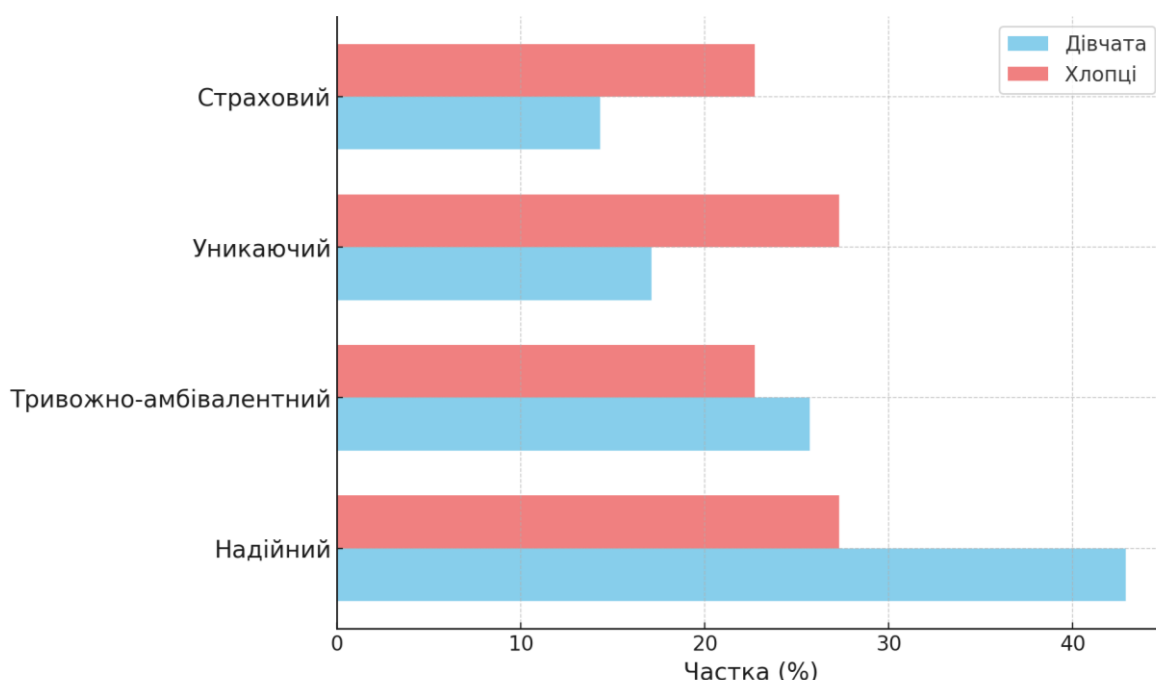

Рисунок 2.3 – Порівняння типів прив'язаності

Порівняння результатів діагностики стилів міжособистісної прив'язаності виявило статистично помітні відмінності у характері емоційної взаємодії дівчат та хлопців.

Насамперед слід зазначити, що найбільш поширеним типом прив'язаності серед дівчат є надійний стиль — його продемонстрували 42,9% респонденток. Це свідчить про схильність до побудови стабільних, емоційно насичених і відкритих стосунків, готовність до довіри та конструктивної взаємодії з партнером. Натомість у групі хлопців цей

показник є істотно нижчим — лише 27,3 %, що може свідчити про меншу готовність до емоційної близькості або недостатню внутрішню впевненість у партнерських стосунках.

Цікаво, що унікаючий тип прив'язаності (схильність до емоційної дистанції, страх вразливості) має суттєво вищий рівень серед хлопців — 27,3 %, тоді як серед дівчат — лише 17,1 %. Така відмінність може свідчити про більшу емоційну закритість або потребу в автономії у чоловіків.

Тривожно-амбівалентний тип прив'язаності, що характеризується емоційною залежністю, страхом відторгнення та надмірною потребою в схваленні, виявлено у 25,7 % дівчат і 22,7 % хлопців. Ці показники є досить близькими, що може свідчити про поширену тривожність у сфері інтимних стосунків серед усієї студентської вибірки.

Також помітна різниця в страховому (дезорганізованому) стилі: 22,7 % хлопців проти 14,3 % дівчат. Такий тип прив'язаності поєднує суперечливі емоції — прагнення до близькості і страх бути покинутим, що часто зумовлює нестабільну модель поведінки у стосунках.

Загалом, дівчата частіше демонструють безпечний і партнерський стиль прив'язаності, тоді як хлопці — уникнення та емоційну амбівалентність. Це підтверджує наявність гендерно зумовлених відмінностей у способах формування інтимних зв'язків і вказує на потребу у розвитку психологічної культури партнерства, зокрема у чоловічого контингенту студентської молоді.

Отримані результати також узгоджуються з попередніми даними за методикою Т. Лірі, в яких у хлопців переважали авторитарно-дистанційні стилі, а в дівчат — партнерсько-дружелюбні.

Проаналізуємо результати за методикою «Індекс стилю любові» Дж. Лі. Результати дослідження дозволили визначити домінуючі стилі любові, притаманні студентській молоді, а також виявити характерні емоційні моделі взаємодії у романтичних стосунках. Стилi любові, як уже зазначалося,

відображають глибинні психологічні установки, цінності та поведінкові стратегії у міжстатевих зв'язках.

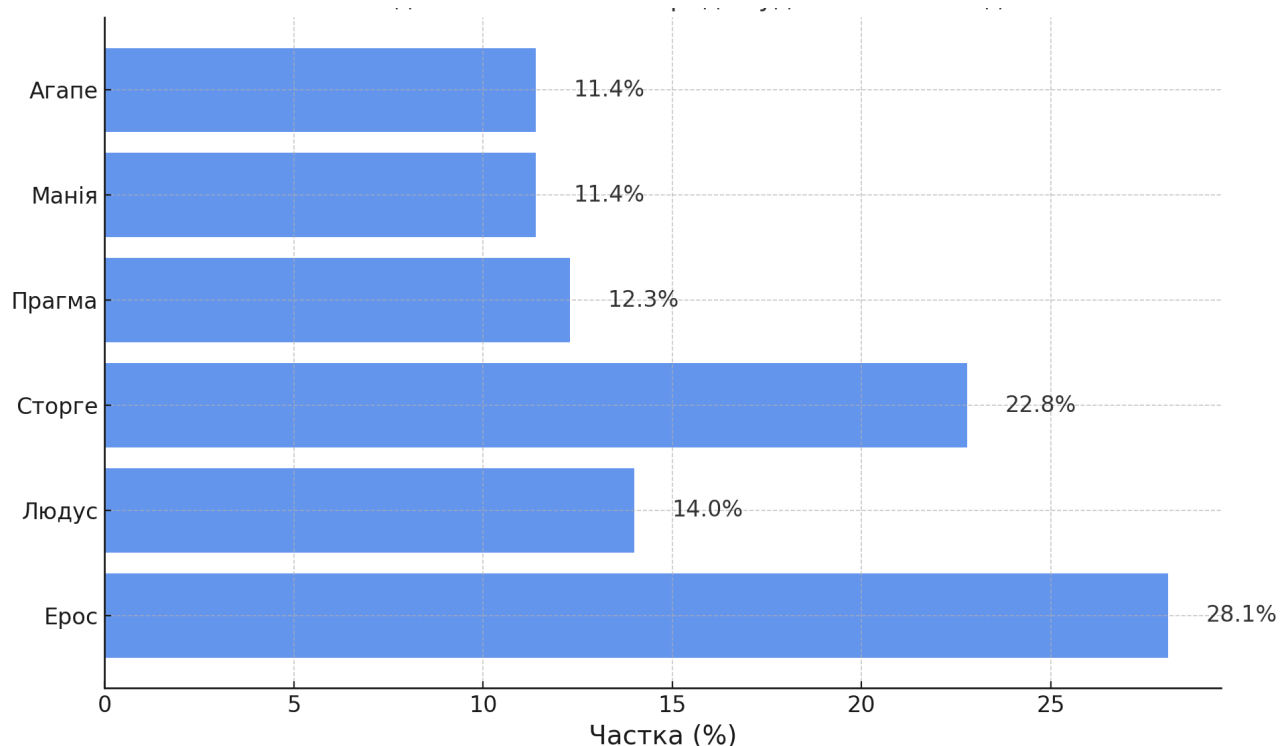

Рисунок 2.4 – Розподіл стилів любові серед студентської молоді

Згідно з отриманими результатами, найвищий відсоток респондентів (28,1 %) продемонстрували схильність до еротичного стилю (ерос). Це свідчить про романтичну налаштованість студентської молоді, акцент на емоційно-чуттєвій взаємодії, естетичне сприйняття партнера та прагнення до інтимної, пристрасної любові. Цей стиль характерний для юнацького віку, коли почуття ідеалізуються, а романтичні переживання мають особливо високу емоційну цінність.

Другим за частотою виявлено стиль сторге (22,8 %), що ґрунтується на дружбі, довірі та стабільності у стосунках. Такий результат вказує на готовність частини студентів до тривалих, глибоких стосунків, побудованих не лише на емоційній привабливості, а й на особистісній близькості, взаємоповазі та спільності життєвих поглядів.

Людус, як стиль любові-ігри, виявлено у 14,0 % опитаних. Його носії схильні до легковажного ставлення до стосунків, не прагнуть до тривалих

зобов'язань, демонструють емоційну дистанцію. В умовах студентського віку це може бути пов'язано з потребою у свободі, самоствердженні або невизначеністю в емоційній сфері.

Практичний стиль любові — прагма — зафіксовано у 12,3 % респондентів. Для цієї групи характерне раціональне ставлення до стосунків, орієнтація на сумісність, спільні цілі, стабільність. Такий стиль вказує на перевагу логіки над емоціями, і частіше зустрічається у респондентів, що мають досвід тривалих відносин.

Найменш поширеними є манія (11,4 %) та агапе (11,4 %). Маніакальний стиль відображає тривожну залежність від партнера, схильність до ревнощів, емоційної нестабільності. Агапічний стиль — навпаки, передбачає безумовну, жертвовну любов. Низькі показники цих стилів свідчать про обмежену поширеність крайніх форм переживання любові серед студентів.

Таким чином, у структурі любовних стилів студентської молоді домінують емоційно-чуттєві та дружні моделі (ерос, сторге), що вказує на прагнення до близьких, відкритих і значущих стосунків. Водночас виявлено достатньо високий рівень ігрових і прагматичних моделей, що може бути пов'язано з віковими особливостями пошуку, самовизначення та експериментування у сфері почуттів.

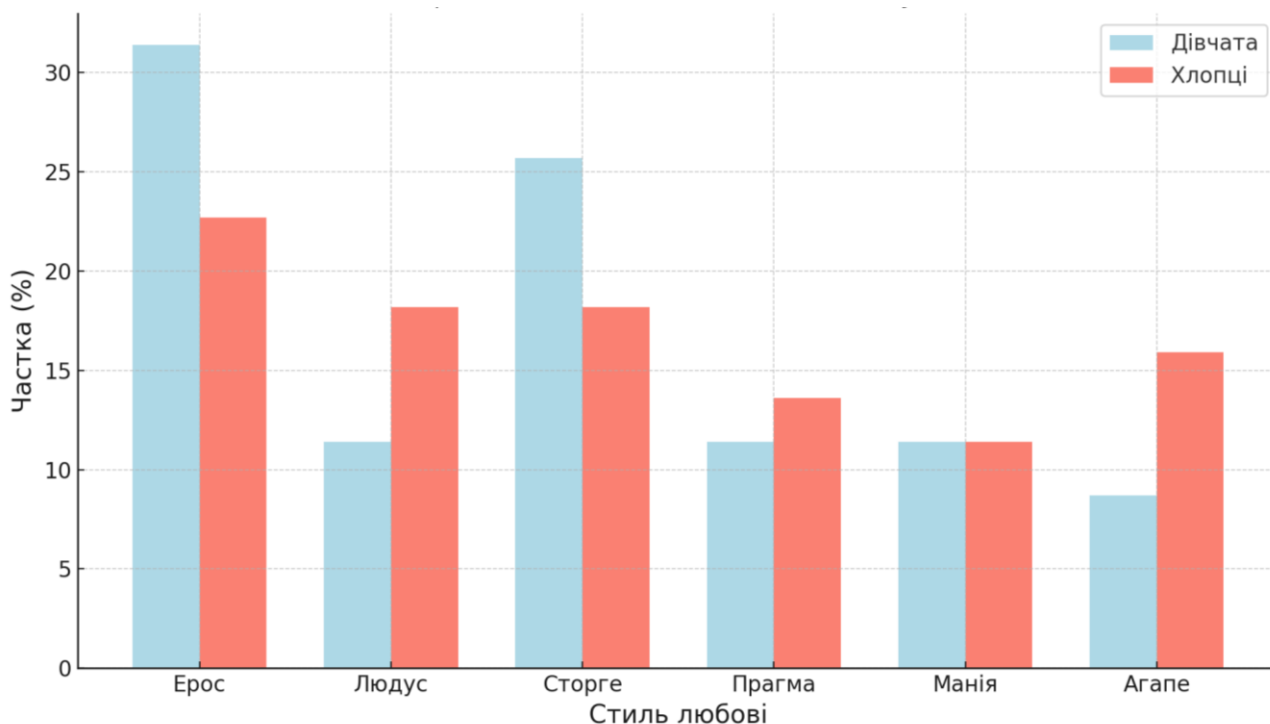

Рисунок 2.5 – Порівняння стилів любові за статтю

Отримані результати демонструють помітні гендерні відмінності у вираженості стилів любові серед студентської молоді.

Найбільш популярним стилем серед дівчат є ерос — його виявили 31,4% респонденток. Це свідчить про романтичну налаштованість, чуттєвість, прагнення до емоційної та фізичної близькості у стосунках. Для хлопців цей стиль менш виражений (22,7%), що може свідчити про відмінності у способах виявлення емоцій або ролі кохання у структурі самоідентичності.

Сторге (дружня любов) також вираженіша у дівчат (25,7%) порівняно з хлопцями (18,2%), що може бути пов'язано з орієнтацією на емоційну підтримку, довіру та стабільність.

Натомість людус (гра у любов, флірт, емоційна дистанція) частіше зустрічається у хлопців (18,2%) порівняно з дівчатами (11,4%). Це може вказувати на вищу потребу в автономії або меншу емоційну включеність у романтичні зв'язки.

Агапе (альтруїстична любов) має вищу частоту у хлопців (15,9%) проти 8,7% у дівчат. Такий результат є неочікуваним і може свідчити про

специфічні ціннісні установки або тенденцію до ідеалізації стосунків у частини чоловічої вибірки.

Щодо прагматичного стилю (прагма), то він виявлений у обох групах із незначною перевагою серед хлопців (13,6 % проти 11,4 %). Це свідчить про певну орієнтацію на раціональність і відповідність у виборі партнера, що властиво пізній юності.

Стиль манія (одержимість) демонструє майже однакові показники (11,4 %) в обох групах, що може свідчити про подібну частоту тривожних форм любовної поведінки незалежно від статі.

У дівчат домінують чуттєво-емоційні (ерос) та дружні (сторге) стилі любові, тоді як у хлопців частіше спостерігається ігрова (людус) та альтруїстична (агапе) модель поведінки. Загальна тенденція свідчить про те, що жінки частіше схильні до глибоких, емоційно забарвлених взаємин, тоді як чоловіки — до гнучкіших або більш ідеалізованих форм любові.

Ці відмінності важливо враховувати в контексті подальшого вивчення взаєморозуміння, узгодженості очікувань та потенційних конфліктів у міжстатевих стосунках у студентському середовищі.

2.1 Рекомендації щодо формування здорових міжстатевих взаємин у студентському середовищі

Становлення міжстатевих стосунків у студентському віці є важливою складовою особистісного та соціального розвитку, що потребує не лише спонтанного формування, а й цілеспрямованої психологічної підтримки. Науково обґрунтовані рекомендації, спрямовані на розвиток здорової взаємодії між представниками протилежної статі, є вагомим інструментом профілактики конфліктності, емоційної залежності, деструктивних форм поведінки та психологічного насильства.

У межах українського психологічного простору окремі аспекти міжстатевих стосунків досліджували Н. В. Гаврилова та І. О. Кривенко, які

акцентували увагу на важливості формування культури взаємодії у молодіжному середовищі, впровадження просвітницьких і тренінгових програм із розвитку емоційної компетентності. Водночас, як свідчить аналіз сучасної літератури, саме терапевтичні та консультативні моделі, що інтегрують знання про емоційну прив'язаність, саморефлексію, стиль спілкування та психологічні межі, стають найбільш ефективними у роботі з молоддю.

Серед зарубіжних підходів особливе місце займає емоційно-фокусована терапія (EFT), розроблена Сьюзен Джонсон. Її модель, заснована на теорії прив'язаності, орієнтована на формування емоційної безпеки в парі, розвиток довіри, навичок відкритого емоційного вираження. Джонсон стверджує, що здорова прив'язаність є базою для стабільних стосунків, а її порушення виявляється у взаємних звинуваченнях, униканні або тривожній залежності. Її методика активно адаптується у студентських службах підтримки у США, Канаді, Європі.

Також значний внесок у формування консультативних моделей зробив Джон Готтман, засновник Готтманівського інституту, який протягом десятиліть досліджував динаміку романтичних і шлюбних стосунків. Він визначив низку ключових чинників, які передбачають стабільність або руйнування взаємин (так звані «чотири вершники апокаліпсису»: критика, зневага, захисна поведінка, блокування). На основі його підходу було створено практичні курси та тренінги для молоді — наприклад, програма «7 принципів міцного партнерства», яку впроваджують навіть у кампусах коледжів.

У напрямі когнітивно-поведінкової терапії (КПТ) важливий внесок зробила Беверлі Енгель, яка наголошує на необхідності навчання навичкам асертивності, емоційного самозахисту, розпізнавання психологічних маніпуляцій. Її рекомендації включають поради щодо встановлення особистих меж, зниження тривоги у взаємодії, а також формування чітких очікувань у стосунках.

У свою чергу, Б. Фредріксон, дослідниця позитивної психології, розглядає любов як процес взаємної емоційної присутності, а не як стабільну характеристику. На її думку, регулярне «емоційне налаштування» у парі є профілактикою відчуження та конфліктності. Її дослідження дають підґрунтя для рекомендацій щодо уважного слухання, мікроемоційного відгуку, невербального резонансу — тобто тієї глибини сприйняття, що робить взаємини по-справжньому емоційно наповненими.

Серед українок заслуговує на увагу Т. Яценко, яка, працюючи в межах глибинної психології, обґрунтувала вплив несвідомого досвіду дитинства на моделі поведінки у парі. Її діагностико-корекційна модель може бути ефективною у випадках, коли міжособистісна взаємодія носить травматичний характер або є повторенням непропрацьованого досвіду.

На додаток, сучасні практики у рамках психосоціального консультування, зокрема в рамках програм ВООЗ та ЮНЕСКО, розробляють моделі навчання молоді здоровій комунікації, побудові коректних згод, розпізнаванню токсичних стосунків. Наприклад, канадська програма “Healthy Relationships” спрямована на формування емоційної грамотності, навичок вирішення конфліктів, побудови партнерства на основі поваги.

Таким чином, сучасна науково-психологічна думка активно підтримує ідею розробки системи рекомендацій, яка має спиратися не лише на знання, а й на емоційну роботу молоді над собою, терапевтичну підтримку та навчання навичкам емоційної взаємодії. Перевагу сьогодні отримують інтегративні моделі, які поєднують психоосвіту, саморефлексію, тренінгову практику та за потреби — індивідуальне консультування.

Формування здорових міжстатевих взаємин у юнацькому віці є важливим компонентом становлення особистості та соціалізації молодої людини. Студентський період, як показало проведене дослідження, є надзвичайно значущим етапом для розвитку емоційної зрілості, здатності до партнерства, емпатії, відповідальності у близьких стосунках.

Разом із цим, результати емпіричного дослідження виявили низку психологічних бар'єрів і проблем: емоційну амбівалентність, уникання близькості, домінантно-агресивну або підлеглу поведінку, низький рівень комунікативної культури тощо. Також простежуються відмінності у стилях прив'язаності, любові та міжособистісної взаємодії, що можуть ускладнювати порозуміння між студентами різної статі.

Відсутність належної орієнтації, ціннісних орієнтирів, досвіду партнерських стосунків, а також вплив стереотипів, соціальних очікувань і деструктивних моделей із медіа-простору часто призводить до емоційної дезадаптації, фрустрації, конфліктів або навіть насильства у стосунках.

У цьому контексті постає необхідність психолого-педагогічної підтримки студентської молоді через формування культури здорових міжстатевих взаємин. Саме системно обґрунтовані рекомендації можуть слугувати ефективним засобом:

- підвищення емоційної грамотності,
- зміцнення самооцінки,
- формування відповідального ставлення до себе та партнера,
- профілактики деструктивних форм поведінки у стосунках.

Таким чином, розробка рекомендацій є логічним завершенням дослідження й водночас практичною складовою, що може бути імplementована у виховну, просвітницьку або консультативну діяльність у закладах вищої освіти.

Результати емпіричного дослідження засвідчили наявність широкого спектру стилів міжособистісної взаємодії, моделей прив'язаності та стилів любові серед студентської молоді, що підтверджує неоднорідність емоційного досвіду та різний рівень готовності до гармонійних стосунків. У зв'язку з цим постає необхідність впровадження низки рекомендацій, спрямованих на формування здорової міжстатевої взаємодії в межах освітнього середовища.

1. Розвиток емоційної зрілості та саморегуляції

- Сприяти розвитку навичок розпізнавання, вербалізації та конструктивного вираження емоцій.

- Впроваджувати тренінги емоційної саморегуляції, в яких особливу увагу слід приділяти контролю імпульсивних реакцій, зниженню тривожності та розвитку толерантності до фрустрацій.

- Розвивати рефлексивні здібності студентів через щоденники самоспостереження, психоосвітні зустрічі та групові обговорення.

2. Підвищення рівня усвідомленості у стосунках

- Сприяти формуванню навичок асертивної поведінки: вміння висловлювати власні потреби, не порушуючи меж іншого.

- Ознайомлювати студентів з поняттями здорових і токсичних стосунків, зокрема в межах факультативів або кураторських годин.

- Використовувати методики, спрямовані на діагностику типів прив'язаності та любові, із подальшим обговоренням і зворотним зв'язком.

3. Розвиток емпатії та партнерського стилю взаємодії

- Враховуючи високий рівень домінантності та агресивних установок у частини респондентів, рекомендується впровадження вправ на розвиток емпатійного слухання, співпереживання, діалогічного стилю спілкування.

- Створювати можливості для міжгрупових дискусій, де студенти можуть обговорювати гендерні ролі, очікування, уявлення про кохання та партнерство.

4. Формування психологічної культури любові та прив'язаності

- Зважаючи на розподіл стилів прив'язаності, доцільно проводити групові заняття щодо формування безпечної моделі прив'язаності, з акцентом на довіру, підтримку та здатність до автономії.

- Сприяти розумінню того, що любов — це не лише емоція, а й вибір і щоденна взаємодія, що потребує зусиль, відповідальності та взаємної поваги.

- Проводити просвітницькі семінари про стилі любові, зокрема ерос, сторге, агапе — як етапи еволюції почуттів, а не взаємовиключні типи.

5. Психологічна підтримка вразливих груп

- Особам із виявленим унікальним або маніакальним типом прив'язаності, а також підлеглим стилем взаємодії, слід надавати індивідуальні консультації психолога для роботи із самооцінкою, корекцією емоційної залежності, формуванням безпечної моделі поведінки.

- Створити умови для анонімного звернення до психологічної служби ЗВО, зокрема у випадках емоційної напруги, конфлікту, деструктивних стосунків.

6. Інтеграція тематики у виховну та освітню роботу

- Розробити та впровадити факультативи або модулі з психології стосунків, емоційної грамотності, конфліктології для студентів усіх спеціальностей.

- Інтегрувати в роботу кураторів, практичних психологів, викладачів елементи тренінгової взаємодії, рольових ігор, кейс-методів із моделювання міжособистісних ситуацій.

Сформовані рекомендації є адаптивними до студентського середовища та спрямовані на розвиток внутрішнього ресурсу особистості у сфері міжстатевої взаємодії. Вони охоплюють як індивідуально-психологічний рівень (емоційна зрілість, прив'язаність, любов), так і соціальний (партнерська комунікація, просвіта, підтримка). Їх імплементація сприятиме формуванню більш усвідомленої, відповідальної та етичної взаємодії між студентами різної статі.

Висновки до розділу.

У другому розділі представлено результати емпіричного дослідження особливостей міжстатевих стосунків студентської молоді. Виявлено, що найбільш поширеними є конструктивні стилі взаємодії (альтруїстичний,

кооперативний), однак у частини студентів простежуються агресивні, авторитарні або підлеглі моделі, що можуть ускладнювати партнерські стосунки. Типи прив'язаності демонструють значну варіативність: лише третина опитаних має надійний стиль, решта — тривожний, унікальний або страховий, що вказує на потребу в психологічній підтримці. У стилях любові переважають ерос і сторге, що є характерними для юнацького віку, водночас наявність ігрових та маніакальних установок свідчить про емоційну незрілість окремих респондентів. Загалом, отримані дані підтверджують, що міжстатеві стосунки студентів формуються під впливом емоційної зрілості, стилів взаємодії та особистісних установок, що стало підґрунтям для формування практичних рекомендацій.

ВИСНОВКИ

1. Здійснено теоретичний аналіз сучасних наукових підходів до вивчення міжстатевих стосунків молоді. З'ясовано, що міжстатеві взаємини є багатовимірним психологічним феноменом, який формується під впливом емоційної, соціальної та гендерної складових. У науковій літературі міжстатеві стосунки розглядаються крізь призму еволюції прив'язаності, комунікативної поведінки, любовних стилів і ціннісних орієнтацій. Узагальнення позицій українських і зарубіжних дослідників дозволило сформулювати цілісне уявлення про чинники та механізми, що визначають характер романтичної взаємодії у студентському віці, а також виявити наукові підходи, які стали основою для подальшого емпіричного вивчення проблеми.

2. Визначено основні чинники, що впливають на характер міжстатевої взаємодії у студентському віці. До таких чинників віднесено: емоційну зрілість, тип прив'язаності, стиль міжособистісної поведінки, особистісні риси, рівень емпатії, гендерну ідентичність, соціокультурні установки та попередній досвід стосунків. Проаналізовано, що саме поєднання індивідуально-психологічних і соціальних факторів формує унікальну модель взаємодії з партнерами протилежної статі. Також встановлено, що гендерні відмінності суттєво впливають на типову поведінку у стосунках та систему ціннісних пріоритетів.

3. Здійснено комплексне емпіричне дослідження психологічних характеристик міжстатевих стосунків студентської молоді. Для досягнення цілей було застосовано валідовані психодіагностичні методики: методику діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі, методику визначення типів прив'язаності (К. Бартолом'ю та Г. Шейвер) та «Індекс стилів любові» Дж. Лі (адаптація Е. Хендрик, К. Хендрик). Кожен інструмент дозволив виявити ключові аспекти міжстатевої взаємодії: поведінкові стратегії, емоційну

включеність, глибину прив'язаності, індивідуальні установки у сфері любовних переживань.

Аналіз даних виявив, що значна частина студентів орієнтується на конструктивні моделі взаємодії (кооперація, партнерство, емпатійність), однак водночас простежується тенденція до емоційної нестійкості, уникання або залежної поведінки у стосунках. Найпоширенішими стилями любові виявились ерос та сторге, що свідчить про переважання чуттєво-емоційної та дружньо-емоційної складових у сприйнятті кохання. При цьому виявлено суттєву присутність таких стилів, як людус і манія, що вказує на фрагментарність або інфантильність у формуванні стосунків у частини молоді.

Окрему увагу приділено гендерному порівнянню. Результати засвідчили наявність специфічних відмінностей у способах міжособистісної взаємодії: дівчата частіше демонстрували партнерсько-емпатійні установки, схильність до емоційного саморозкриття та безпечної прив'язаності. Хлопці ж виявили тенденцію до дистанціювання, уникання емоційної близькості або до домінантно-авторитарного стилю поведінки, що супроводжувалось частішим виявом унікального або страхового типу прив'язаності.

Таким чином, проведене емпіричне дослідження дозволило охарактеризувати особливості міжстатевої взаємодії студентів як складного, багатовимірного феномена, що визначається поєднанням емоційної зрілості, стилів поведінки, типів прив'язаності та гендерно зумовлених стратегій у побудові стосунків.

4. У рамках виконання четвертого завдання було розроблено низку практичних психологічних рекомендацій, спрямованих на формування здорових міжстатевих стосунків у студентському середовищі. Рекомендації ґрунтуються на результатах теоретичного аналізу та емпіричного дослідження, з урахуванням виявлених особливостей стилів взаємодії, типів прив'язаності та емоційно-ціннісних орієнтацій студентів. Узагальнюючи результати, було сформовано комплекс порад і стратегій, спрямованих на

розвиток емоційної зрілості, навичок партнерського спілкування, усвідомлення власних потреб та меж у стосунках. До ключових напрямів практичної роботи включено: розвиток емпатії, формування безпечної прив'язаності, усвідомлення любовних моделей, навчання асертивній поведінці та профілактику деструктивних моделей взаємодії.

Рекомендації орієнтовані на впровадження у психолого-педагогічну практику в закладах вищої освіти: у діяльність психологічної служби, в індивідуальне консультування, в структуру виховних заходів, факультативів або тренінгових занять. Такий підхід дозволяє сприяти гармонізації міжособистісних стосунків, підвищенню психологічної культури молоді та профілактиці конфліктних або деструктивних моделей взаємодії між представниками різної статі.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Баркова, Д. Ю., Нудель, В. О. Особливості прояву емоційної сфери особистості у формуванні міжособистісних стосунків у юнацькому віці. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Педагогіка і психологія*. 2013., (21, вип. 19), 23-29.
2. Безпалько О. В. *Соціально-педагогічна діяльність у навчальних закладах*. К.: Логос, 2005. 280 с.
3. Білецька О. Егоцентризм як чинник низького рівня довіри в контексті міжособистісних стосунків у період ранньої юності. *Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ*, 2021, 16: 12-17.
4. Бранецька М. С. Визначення поняття «Етичні взаємовідносини». *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 2009, 54: 116-120.
5. Вовк Л. С. *Гендерна ідентичність у контексті особистісного розвитку студентської молоді*. К.: Вид-во НАПН, 2007. 224 с.
6. Головнієва І.В. Зміна традиційних внутрісімейних ролей: нові моделі поведінки та конфлікти // *Практична психологія та соціальна робота*. – 2006. – №4. – С.12-16.
7. Горбатюк М. М. Міжособистісні стосунки як чинник соціального становлення особистості. *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я*, 2019. С. 60-64.
8. Давидюк Н. Типові причини формування конфліктних взаємин у подружній діаді. // *Український соціум*. – 2004. – № 2 (4). – С. 29-33.
9. Діденко, Д. В. Психологічна характеристика міжособистісних стосунків у колективі програмістів. *Рекомендовано Вченою радою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (НДУ ім. М. Гоголя) Протокол № 4 від 24.11. 2018 р., 52.*

10. Зборовський Г. Є. *Молодь як суб'єкт соціального розвитку*. Харків: Прапор, 2003. 336 с.
11. Золотнюк О. П. Любов як суб'єктивний корелят міжособистісних стосунків: наукові спроби визначення поняття та способи вимірювання. *Грані*, 2015, 5: 16-23.
12. Івахненко Т. П. Вплив виховних традицій на формування культури міжстатевих стосунків (сексуальний аспект). Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. МП Драгоманова]. Серія: Педагогічні та історичні науки, 2011, 97: 74-82.
13. Євстігнєєва І. В. Культура міжстатевих стосунків школярів. Педагогіка, психологія та медико біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: [наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова СС]. Харків: ХДАДМ (ХХП), 2006, 10: 40-42.
14. Карамушка Л. М. *Психологічна адаптація особистості в умовах соціальних змін*. К. : Інститут психології ім. Г. С. Костюка, 2005. 280 с.
15. Ковальова Л. Психологічні аспекти подружніх конфліктів. Матеріали студентської наукової конференції, присвяченої 170-річчю з дня народження Ю. Федьковича (12-13 травня 2004) / Ковальова Л. – Чернівці, 2004. – С. 143-144.
16. Кононенко О. Л. Особливості формування міжстатевих стосунків у студентському віці // *Психологічний часопис*. 2010. №3. С. 90–95.
17. Кравець, В. Проблеми міжстатевих та шлюбно-сімейних стосунків у античній Греції. *Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія:: Історія, міжнародні відносини*. 2013. 12., 78-89.
18. Лавріненко Н. М. *Міжстатеві взаємини як чинник формування особистості студентської молоді*. – Дис. канд. психол. наук. – К., 2004. – 210 с.
19. Максименко С. Д. *Загальна психологія : підручник / С. Д. Максименко*. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. 376 с.

20. Мушкевич М. І. Психологічні особливості впливу батьківської сім'ї на молоде подружжя: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Мушкевич М. І. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2002. – 20 с.
21. Ничкало Н. Психологія для всіх і для кожного. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2009. № 6. С. 197—202
22. Олексієвець Л. С. Міжособистісні стосунки в діловій сфері: культуромовний аспект. *Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Серія: Філологічна*, 2012, 31: 86-88.
23. Парфанович А. Історичні умови розвитку та соціальні характеристики міжстатевих стосунків молоді. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2016. 2. С.172-175.
24. Рибалка О. Я. Формування готовності студентів біологічних факультетів до виховання у підлітків культури міжстатевих стосунків (Doctoral dissertation, ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00. 04 “Теорія і методика професійної освіти”). Кіровоград, 2005.–22 с).
25. Сидоренко Ж. В. Особливості міжособистісних стосунків студентської молоді як передумова постановки життєвих завдань із психологічного здоров'я. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*, 2016, 6 (2): 155-159.
26. Столяренко О. Проблема формування толерантних міжособистісних стосунків у молодіжному середовищі. *Рідна школа*, 2010, 11: 54-60.
27. Сушенко О. І. *Емоційна зрілість як чинник міжособистісної взаємодії // Психологічні перспективи*. 2012. Вип. 20. С. 146–151
28. Такмакова М. Ю. Вплив стилю прихильності на особливості побудування міжособистісних стосунків у дівчат. *Фундаментальные и прикладные исследования в практиках ведущих научных школ*. 2014. 5. С. 217-230.

29. Титаренко Т. М. Психологія життєвого шляху особистості : монографія / Т. М. Титаренко. К. : Либідь, 1999. 280 с.
30. Франчук О. О.; Левицька, Л. В. Психологічні особливості насильницької поведінки в міжособистісних стосунках. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету Україна*, 2016, 12: 166-168.
31. Цимбалюк, І.М. Психологічне консультування та корекція : навчальний посібник / І.М.Цимбалюк. К: Професіонал, 2009. 544с.
32. Шевчук, О.; Шевчук, С. Праксеологічний підхід щодо формування у майбутніх психологів компетенцій культури міжособистісних стосунків. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського. Психологічні науки*, 2016, 1: 240-245.
33. Шечишена О.В. Вплив соціально-психологічного тренінгу на характер розподілу сімейних ролей у молодій сім'ї // Електронний ресурс: www.VuzLib.com. URL: <http://vuzlib.com/content/view/590/94/>
34. Яновська Т. А. Психологічні особливості міжособистісних стосунків студентської молоді з різним рівнем самооцінки. *Молодий вчений*, 2018, 5 (1): 33-36.
35. Яшник С. В. Врахування національного характеру особистості як складової культури міжстатевих стосунків. In: *Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.–К.: ПЦ „Фоліант. 2003. р. 85-87.*
36. Ainsworth M. D. S., Blehar M. C., Waters E., Wall S. *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. – Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1978.
37. Bowlby J. *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. – New York: Basic Books, 1988. – 205 p.
38. Erikson E. H. *Identity: Youth and Crisis*. – New York : W. W. Norton & Company, 1968. – 336 p.

39. Maslow A. H. *Motivation and Personality*. – New York: Harper & Row, 1970.
40. Rogers C. R. *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. – Boston: Houghton Mifflin, 1961.
41. Sternberg R. J. A triangular theory of love / R. J. Sternberg // *Psychological Review*. – 1986. – Vol. 93, No. 2. – P. 119–135.